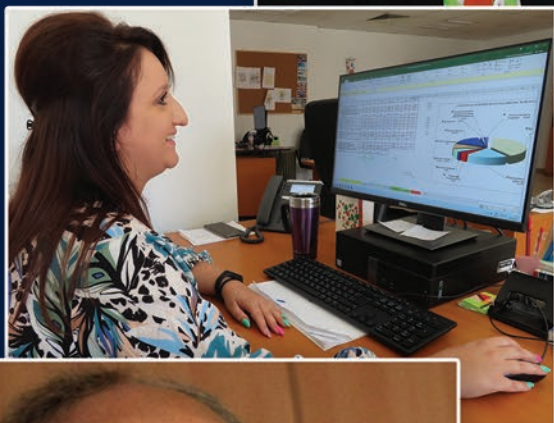
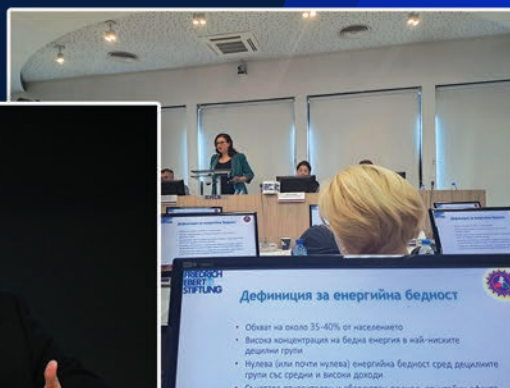
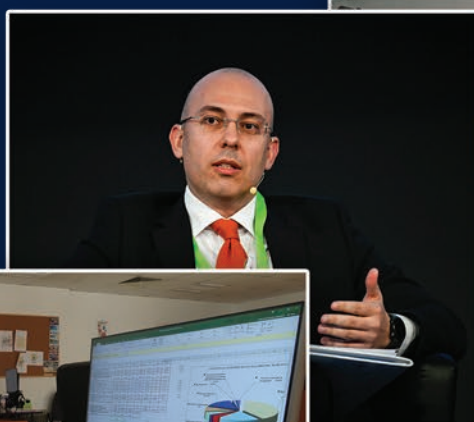

ЕНЕРГЕТИКА

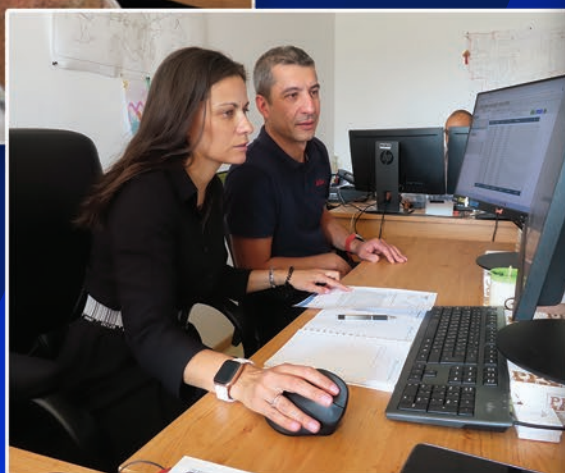
ЕЛЕКТРОЕНЕРГИЙНИ РАКУРСИ

брой **20 / 2023**
юли - септември

entsoe

РЕВИЗИРАНИТЕ ПЛАНОВЕ
ЗА БЪДЕЩЕТО НА
БЪЛГАРСКАТА ЕНЕРГЕТИКА -
ОТ ТЕРИТОРИАЛНИТЕ
КЪМ ГЛОБАЛНИТЕ
ЗЕЛЕНИ ПЛАНОВЕ

Рубрика „Мнения“ - Липсва дългосрочна визия за развитие на енергийния сектор, каквато трябва да залегне в основите на нова енергийна стратегия на страната - разговор със Славчо Нейков - председател на УС на Института за енергиен мениджмънт	6
Рубрика „Дискусия“ - Дефиницията за енергийна бедност е поставена в Закона за енергетиката изолирана, без ясно определен компетентен орган за компенсации - разговор с д-р Теодора Пенева от Института за икономически изследвания при БАН	13
Рубрика „От първо лице“ - Работи се по рамка, която да улеснява инвестициите в енергийна ефективност, да намали административната тежест и да скъси сроковете за реализация - разговор с Ивайло Алексиев - изпълнителен директор на Агенцията за устойчиво енергийно развитие	16
Рубрика „Дискусия“ - Ядрената технология е стратегическа за бъдещето на Европа и България не бива да губи предимството си - разговор с Цветелина Пенкова - евродепутат от Групата на прогресивния алианс на социалистите и демократите в Европейския парламент	21
Рубрика „Мнения“ - Липсва логическа последователност в изготвянето на териториалните планове, няма визия и приемственост в развитието на сектора - разговор с Калоян Стайков - главен икономист в Института за енергиен мениджмънт	28
Рубрика „ЕСО в медиите“ - Финансовият директор на ЕСО Гергана Терзийска пред списание „Икономика“	31
Рубрика „Експертният капитал на ЕСО“ - ЕСО е сред най-престижните компании в България и е уникален шанс за професионална реализация - среща с експерти от дирекция „Финанси и бюджет“ на ЕСО	34
Рубрика „С поглед в бъдещето“ - 26 студенти успешно завършиха обучението си в рамките на третото издание на лятната стажантска програма на ЕСО	40
Рубрика „С поглед в бъдещето“ - Дуалното обучение в рамките на програмата на ЕСО „Училище за енергетици“ набира скорост в още професионални гимназии през учебната 2023/2024 година	44
Рубрика „Форум“ - ЕСО активно се включи в програмата на Енергийния форум на НТСЕБ през 2023 година	46
Рубрика „Приз“ - Високо признание от ББКЕ за изпълнителния директор на ЕСО - инж. Ангелин Цачев и за инж. Тошко Чанев от МЕР Варна	47
Рубрика „Благотворство“ - Служителите на ЕСО продължават добродетелните си инициативи в цялата страна	48

Редакционно броят е затворен на 29 септември 2023 г.

**СПИСАНИЕ „ЕНЕРГЕТИКА-ЕЛЕКТРОЕНЕРГИЙНИ РАКУРСИ“ -
ИЗДАНИЕ НА ЕЛЕКТРОЕНЕРГИЙНИЯ СИСТЕМЕН ОПЕРАТОР**

ГЛАВЕН РЕДАКТОР:
Свилена Димитрова

РЕДАКЦИОНЕН ЕКИП:
Диляна Соколова
Маргарита Василева

Автор на концепцията за списание
„Енергетика-Електроенергийни ракурси“:
Свилена Димитрова

Ревизираните планове за бъдещото на българската енергетика - на тази тема посвещаваме настоящия брой на списанието. Търсим и срещаме на страниците мнението на експертите за заложеното в териториалните планове за справедлив преход във въглищните региони на страната. И докато всичко вървеше привидно гладко с общественото обсъждане и срещите по места с ангажираните с труда си в топло-електрическите централи и миннодобивните предприятия, в последния възможен срок за внасяне на плановите в Брюксел се оказа, че засегнатите от реформите не са съгласни със записаното в документите. Протести блокираха цялата страна. Териториалните планове бяха изпратени на 30 септември на ЕК, което втвърди гнева на енергетиците и те останаха на магистралите непреклонни. Заваляха спекулации с мерките за трансформация на регионите и предвидените години за затваряне на централите. След седмица на блокирани ключови пътни артерии и опити за диалог се стигна до извънредно заседание на Народното събрание, което прие решение във връзка с постигнатото след 8-часови дебати на 3 октомври споразумение от 6 точки, към които в хода на обсъжданията на 4 октомври беше добавена още една - 7-ма точка за проучване на възможностите за улавяне, преработка или съхранение на въглеродни емисии за ТЕЦ „Марица Изток 2“. Независимо от това, разнопосочното и

объркващо говорене по темата продължи и сякаш оставаха нечути аргументите, че внесените на 30 септември планове осигуряват възможността за преговори с европейските институции за постигане на оптимален финансов ресурс за изпълнение на необходимите реформи в сектора. Въпреки подписаното споразумение и решението на депутатите да ангажират с неговото изпълнение Министерския съвет, част от протестиращите не вдигнаха блокадите. Лятото на 2023 година и политиките на управляващите в енергийния сектор нагорещиха обществения дебат и в други посоки. Промените в Закона за енергетиката, които предвиждат пълната либерализация на електроенергийния пазар и отпадане функцията на обществен доставчик на НЕК разтревожиха битовите потребители, които, макар и отлагано, през 2026 година трябва да излязат на свободния пазар. Тази мярка отново, но вече в спешен режим, изведе на преден план обсъждането на предвидените средства за защита на енергийно бедните и уязвими потребители, както и на темата за необходимите инициативи за постигане на енергийна ефективност при домакинствата. В броя не подминаваме темата за развитието на ядрената енергетика като средство за гарантиране сигурността на електроенергийната система в условия на растящ дял на инсталираните възобновяеми енергийни източници. Те на свой ред това лято регистрираха превес в покриване на електропотреблението през светлата част на денонощието и мотивираха още по-голям инвеститорски интерес към изграждането на нови ВЕИ мощности. Заявеният в ЕСО интерес за нови ВЕИ централи вече надхвърля обща инсталирана мощност от над 40 000 MW. Не пропускаме и инициативата на държавата да продаде на Украйна оборудването за АЕЦ „Белене“. Министърът на енергетиката получи мандат от 60 дни за преговори с украинския си колега, който впоследствие стана безсрочен по решение на парламентарната енергийна комисия. По всички тези актуални теми от сектора на страниците на броя даваме думата на специалистите за коментари и анализи. Говорят евродепутатът Цветелина Пенкова, Теодора Пенева от Института за икономически изследвания при БАН, Славчо Нейков и Калоян Стайков от Института за енергиен мениджмънт и изпълнителният директор на Агенцията за устойчиво енергийно развитие. Не пропускаме и рубриката „Експертният капитал на ЕСО“, в която този път ви срещаме с две дами - експерти в дирекция Финанси и бюджет на дружеството. Броят завършва с разказ за още от благотворството на служителите на Електроенергийния системен оператор.

Свилена Димитрова

главен редактор

списание „Енергетика-Електроенергийни ракурси“ на ЕСО

ГОРЕЩОТО ЛЯТО НА ЕНЕРГЕТИКАТА ПРЕЗ 2023 ГОДИНА

Лятото на 2023 година очерта няколко ясни тенденции в енергийния пазар у нас, които дават заявка за промяна в производството и потреблението на електроенергия.

Първата е свързана със спада в общото производство на електричество, което за първата половина на годината е от близо 8 млн. MWh. Намаление се наблюдава и в потреблението – от над 1 млрд. MWh. Това се дължи на комбинация от фактори, сред които свиване на промишленото производство у нас, рецесията в Европейския съюз, която рефлектира върху по-ниското потребление на електрическа енергия, и не на последно място са мерките за енергийна ефективност и пестене на енергия, които се предприемат през последните години.

Рекордът в производството на електроенергия от възобновяеми енергийни източници е друга трайна тенденция – ръстът през последните шест месеца достигна близо 50 на сто от общото производство. Силният тласък е свързан с амбициозните европейски цели за декарбонизация и огромния инвеститорски интерес, провокиран от облекчените регулаторни и административни процедури.

През последните 2 години ЕСО е сключил предварителни договори за изграждане на нови ВЕИ с обща инсталирана мощност от 1500 MW. Само за година и половина с инвестиционната си политика електропреносният оператор създаде условия за присъединяването на 1700 MW нови ВЕИ мощности. 1250 MW от тях са присъединени

към електропреносната мрежа, а 450 MW – към разпределителната мрежа. До края на годината общата инсталирана мощност на присъединените към електрическата мрежа нови ВЕИ централи ще достигне 2000 MW. Интересът към изграждане на нови ВЕИ инсталации у нас продължава да расте – до края на август исканията за изграждане на нови ВЕИ централи, постъпили в Електроенергийния системен оператор, са за над 40 000 MW обща инсталирана мощност.

На фона на тази реална картина продължават управленските усилия за постигане на справедлив преход към нискоемисионна енергетика с адекватна защита на засегнатите от трансформацията страни от въглищните региони в България.

В тази насока е и работата на Комисията за енергиен преход към Консултативния съвет за Европейската зелена сделка, която трябва да разработи сценарии за моделиране на електропотреблението в дългосрочен план и визия за цялостното развитие на електроенергийния сектор. Моделирането ще изследва възможните варианти за развитие на съществуващите и въвеждането на нови генериращи енергийни мощности, ще набележи необходимите за това инвестиции и ще прогнозира очаквания ефект върху въглеродните емисии. Основният фокус в работата на Комисията ще е насочен към очертаване на ясна и предвидима перспектива до 2050 г. за развитие на нови нискоемисионни мощности и декарбонизация за енергийния сектор. Начертаните сценарии ще бъдат своеобразна пътна карта за постигане на климатична неутралност в страната в съзвучие с целите на европейския зелен преход.

ЛИПСВА ДЪЛГОСРОЧНА ВИЗИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЕНЕРГИЙНИЯ СЕКТОР, КАКВАТО ТРЯБВА ДА ЗАЛЕГНЕ В ОСНОВИТЕ НА НОВА ЕНЕРГИЙНА СТРАТЕГИЯ НА СТРАНАТА

Разговор със Славчо Нейков - председател на УС на Института за енергиен мениджмънт

Славчо Нейков е с повече от 30 години непрекъснат стаж в енергийния сектор, включително и като главен секретар на Министерство на енергетиката, член на КЕВР, експерт в секретариата на Енергийната харта в Брюксел, директор на секретариата на Енергийната общност във Виена.

Той ръководи преговорния екип по глава 14 „Енергетика“ при присъединяването на България към ЕС.

Славчо Нейков завършва Юридическия факултет на Софийския университет. Продължава

образователната си подготовка с двегодишна специализация по международни икономически отношения, както и в магистърска програма по европейска интеграция в Университета „Лимерик“ в Ирландия.

От декември 2014 г. е председател на УС на Института за енергиен мениджмънт. Член е на Борда на директорите на ЕВРОЕЛЕКТРИК и на Консултативния съвет на Дипломатическия институт към министъра на външните работи на Република България.

Вие инициирахте обсъждане в Народното събрание на проект за Енергийна стратегия на България, така необходима и дълго отлагана, дори вече закъсняла. Какво се случи с това обсъждане?

За съжаление, политиците явно не смятат, че България има спешна нужда от актуална енергийна стратегия. Инициативата за подобно обсъждане от страна на парламента дойде след вече многогодишно закъснение – последната енергийна стратегия беше до 2020 г. Всъщност, стратегия е необходима не само защото законът предвижда нейното съществуване, а най-вече защото тя трябва да зададе основните насоки, в които ще се развива българският енергиен сектор. И липсата на такава стратегия вече се усеща. Вижте например какъв хаос цари на тема „въглища и тяхната роля в националния енергиен микс“. Либерализацията на пазара определено изглежда половинчата и необмислена. Силно подценена е и темата за бъдещото развитие на енергийните мрежи. Ядрената енергетика, която изисква планиране за десетилетия напред, също изисква отговори, включително и в контекста на климатичната неутралност. В публичното пространство се появиха някакви абсолютно несъстоятелни за мен прогнози за многократно увеличение на електропотреблението в рамките на следващите няколко години и т.н.

В това отношение има още един много същностен проблем – някои политици дори смятат, че след като имаме интегриран план за енергетика и климат, стратегия не ни трябва. За мен това разбиране е дълбоко погрешно – и то не само защото съществуването на стратегия е залегнало в закона и той формално следва да се изпълнява. Интегрираният план не може да замени стратегията не само защото той е документ, готвен по европейски изисквания за нуждите най-вече на ЕС – сам по себе си той е много по-оперативен документ. Същото важи и за териториалните планове за справедлив преход, и за Плана за възстановяване и устойчивост, и за подготвяната Пътна карта за климатична неутралност. Всички тези документи следва да бъдат синхронизирани. Стратегията обаче е тази, която задава рамката – а у нас липсва на първо място тя.

И в България изпаднахме в омагьосан кръг. Парламентът, който трябва да приеме стратегията, чака предложение от правителството (както е по закон), но в изпълнителната власт реално не работят по нея. Това се дължи както на остра липса на административен капацитет, така и на липса на дългосрочна визия за развитие на сектора, каквато трябва да бъде в основата на една стратегия.

Ето защо предложих първо парламентът да очертае стратегическите насоки и на този фон правителството да подготви проекта на документ.

Все още не съм се отказал от предложението си – в момента за пореден път съм изпратил официално напомняне на председателя на Народното събрание и ще продължа да настоявам за парламентарни стъпки в това отношение.

На фона на всичко това обществото като цяло, включително и пряко засегнатите – бизнес, синдикати, местна власт и т.н. – нямат никаква идея какво предстои в сектора. А това е пагубно и за социалното развитие, и за инвенциите, а вече води и до много сериозни демографски последици в някои райони на страната.

Ето защо въпросът със стратегията за мен вече не търпи отлагане.

Сега във фокуса на общественото обсъждане са териториалните планове за справедлив преход и проекта за промени на ЗЕ в контекста на предоговарянето на НПВУ, но съдържанието на всички тези документи получи сериозен обществен отпор и неодобрение. Защо залаганите мерки за реформи в сектора Енергетика са толкова болезнени и не срещат разбиране в лицето на съсловните организации, както и на засегнатите от въглищните региони на страната?

За съжаление, административният подход на национално ниво към енергийната тема като цяло, както и конкретно към изменението на законодателството и към темата за въглищата, все още се характеризира с три големи липси – липса на визия, липса на административен капацитет и липса на прозрачност.

В тези направления мога да дам доста примери, но ще спомена два, пряко свързани с въпроса Ви. Първият се отнася до измененията в Закона за енергетиката – становището на Института за енергиен мениджмънт по предлаганите изменения не беше публикувано от страна на Министерството на енергетиката на портала за обществено обсъждане, независимо от изричното ни искане в това отношение, което беше подкрепено и от администрацията на Министерския съвет със специално писмо. Вярно е, че имаше препратки към него в т.нар. съгласувателна таблица, но тези препратки бяха в рамките на няколко изречения, а становището ни е от 10 страници. Същевременно, на портала за обществено обсъждане бяха публикувани изцяло становища на организации, които са много далече от енергийния сектор и които са изпратени след нашето.

По отношение на възгледите най-големият проблем е, че политиките наистина нямат никаква ясно формулирана визия какво предстои и в резултат на това не казват нищо конкретно на хората – това всъщност е първопричината за тяхното притеснение. В момента по темата за възгледите е налице една абсолютна мешавица от решения на Народно събрание, записи в Плана за възстановяване и устойчивост, проекти на териториални планове и други документи. Всичко това е гарнирано и с обещания – последното беше от страна на министър-председателя към синдикатите за изготвяне на някаква пътна карта за справедлив преход до края на септември тази година. Всъщност, нито визираните документи, нито обещанията са обвързани помежду си – за мен става дума за печелене на време в рамките на някакво политическо безвремие, включително и в контекста на местните избори, където тази тема ще избуи отново и отново, но без конкретен резултат.

Реално обаче – пак повтарям – ситуацията се дължи на липса на ясна национална визия, гарнирана и с явен страх да се каже истината и да се търсят решения. Всички приказки за възгледите, които ще бъдат използвани по досегашния начин едва ли не до 2038 г., са абсолютно безпочвени – пазарът в буквалния смисъл ги отвява с всеки изминал ден. Вярно е, че миналата година съответните дружества направиха големи печалби в резултат на енергийната криза, но тази година ще се радват, ако излязат на нула. Да припомним също така, че преди три години държавата на ръба на закона отпусна едни 56 милиона лева за заплати във възгледобива – още тогава тенденцията беше ясна.

Лошото е, че криенето от проблема, вместо поставянето му на масата с цялата му сложност, само го изостря – България е единствената страна – член на ЕС, която не си е представила териториалните планове. /б.ред. – интервюто е проведено през месец септември 2023 г./ Губим време, темпо, а вече и много пари. Всичко това забавя реформите и отблъсква инвеститорите.

Така че политиките следва максимално бързо да информират хората за реалностите и на този фон да се търсят възможните решения – с половинчати обещания без конкретика доникъде няма да стигнем.

По аналогичен начин стои и принципната картина за либерализацията на пазара – предлаганите изменения в Закона за енергетиката са в правилна посока, но липсва както конкретика, така и разяснението за хората. Лошото е, че и в това отношение политическата класа няма ясна идея

къде са реалните проблеми и как да се решат. И тук конкретните примери са много – и по отношение подценяването ролята на електроенергийните мрежи, и по отношение ролята на КЕВР, и по отношение т.нар. „енергийна бедност“ и др.

В становището на Института за енергиен мениджмънт сме направили детайлни и конкретни анализи и предложения по всички основни направления – но, както казах, за съжаление то не достигна до широката общественост.

Комисията за енергиен преход към Консултативния съвет за Европейската зелена сделка започва разработване на сценарии за енергийния преход, които да посочат работещи модели за моделиране на потреблението на електрическа енергия и развитие на електроенергийния сектор с фокус върху развитието на нискоемисионните мощности. В какви насоки и как трябва да се случи това моделиране на потреблението в перспективата на пълната либерализация на пазара?

За съжаление, работата на Комисията за енергиен преход (КЕП), която е структура към Консултативния съвет за европейската зелена сделка, е едно огледало на това, което се случва в държавните институции, и за което стана дума по-горе – липса на визия, на капацитет и на прозрачност. Стигна се дотам, че представители на синдикатите официално оттеглиха подкрепата си за структурата. Същевременно, представените модели и сценарии за енергиен преход безспорно са резултат на много работа, но и въпросите, които поставиха, въобще не са по-малко – както по отношение на времевата рамка, така и по отношение потреблението, където например имаше нереалистично завишени очаквания (напр. 7 пъти увеличение на потреблението на електроенергия за електромобици в рамките на следващите две-три години).

И тук отново опираме до големия проблем – липсата на визия. Комисията за енергиен преход анализира варианти, но в крайна сметка на държавно ниво следва да се стигне до някаква ясна концепция в каква посока ще се движи страната, а именно това продължава да липсва. Ето един конкретен пример – не може да планираш рязко увеличаване на производството на електроенергия от ВЕИ, когато същевременно обещавааш на свързаните с производството на ток от възгледите, че те ще продължат да се употребяват още десетилетия, а паралелно с това да залагаш и на развитие на ядрената енергетика. Допълнително, заложеното многократно увеличение на електроемисиите, както и на ролята на гражданите в производство на електроенергия предполага съответна инфра-

структура и съответна нормативна и регулаторна рамка – в тези направления обаче визия няма. Да припомним, че и КЕБР се възпротиви на доста от предлаганите изменения в законодателството, насочени към либерализацията на пазара. Допълнително, предлаганите промени реално усложняват взаимоотношенията между мрежовите оператори и гражданите, които искат да произвеждат електроенергия за собствени нужди. И като капак на всичко се предлага многократно (20 пъти!) завишение на санкциите за мрежовите оператори при неприсъединяване, което е юридически и житейски абсурд – институциите хем не регламентират добре съответните обществени отношения, хем засилват санкционния елемент!

Да обобща – приемането на реалистичен модел на пазарно развитие може да има тогава, когато нещата не се правят хаотично, а на база на ясна визия, която, за съжаление, липсва. Ето защо – в контекста на проактивната позиция, насочена към либерализацията на пазара – залаганите промени в законодателството следва да бъдат сериозно преоценени от страна и на изпълнителната, и на законодателната власт, като при това те се вслушват много по-силно в предложенията на бизнеса, независимо дали става дума за държавни или частни дружества, или на техни асоциации.

Ключова е и позицията на регулатора – вече споменах, че и КЕБР има съществени забележки по направените предложения за изменения. За съжаление, поради политическа неграмотност регулаторът беше целенасочено осакатен в края на 2021 г. Към момента, КЕБР е само с 5 члена, бяха премахнати позициите на юрист и икономист, критериите за избор на комисари са силно занижени, липсва позицията на заместник-председател и още ред слабости. Ние направихме изрични и конкретни предложения и в това отношение – надяваме се Законът за енергетиката да бъде променен с цел усиление на регулатора, чиято роля само ще расте, независимо от хода на либерализацията на енергийния пазар. Всъщност КЕБР само ще утвърждава ролята си на най-важната енергийна институция, включително и с детайлен принос за моделирането в контекста на Вашия въпрос.

По отношение развитието на нискоемисионните мощности – кои трябва да са те и как гледате на инициативата за продажба на оборудването за АЕЦ „Белене“ на Украйна?

В условията на либерализиран пазар догмите за развитие на енергийния сектор, познати ни досега, ще губят ролята си. Да не забравяме, че пазарът търпи няколко съществени развития, при

това с невероятна скорост – новите технологии променят всичко, включително и по отношение на производството, преноса и разпределението на енергия. Освен това самият пазар се променя от гледна точка на това, че мястото на производство на електроенергия все повече се доближава до мястото на потребление – това е процес, който много активно наблюдаваме както през призмата на бизнеса, така и през призмата на бита. Основният двигател в този процес от гледна точка на мощностите са именно нискоемисионните мощности – ВЕИ във всичките им варианти. Пазарът обаче е този, който ще нагоди микса им.

Безспорно обаче базовите мощности, които се определят като нискоемисионни, ще имат своята важна роля още дълго време – в това отношение ядрената енергетика в България е един чудесен пример. В този контекст и по повод Вашия въпрос всичко, което е свързано с проекта АЕЦ „Белене“, е много чувствително като тема, в това число и за мен лично, тъй като съм се занимавал с този проект в юридически и организационен план в периода на неговото възобновяване при правителството на премиера Сакскобургготски. Тогава АЕЦ „Белене“ имаше огромен смисъл, силна икономическа обосновааност и огромна и дългосрочна перспектива, ако беше реализиран навреме – да припомним, че към 2004 г., когато проектът беше формално възобновен, плановите бяха първи блок да работи към 2011 г., а втори – към 2014 г. Поради политически неразбории и липса на визия проектът обаче беше провален.

За съжаление, от доста време за мен беше ясно, че проектът отдавна е загубил перспективата за реализация поради чисто икономически причини – аз лично още в началото на 2020 г. призовах формално да му се сложи край и да се търсят други опции за реализация на доставеното оборудване. Забавянето и в това отношение е огромно. Ето защо вече сме в ситуация, при която експертите бързо трябва да преценят дали това оборудване може да се ползва в АЕЦ „Козлодуй“ (зная, че има и такива мнения), или бързо да се осъществи продажбата му. Ако оборудването не може и няма да се ползва в АЕЦ „Козлодуй“, опцията то да се продаде на Украйна е добра, стига да е възможна – особено ако може да се реализира бързо.

Казвам горното с толкова условности, защото освен многото чисто политически въпроси, за мен лично не е ясно технологично дали такава продажба може да се реализира, тъй като става дума за руско оборудване и въпросът с гаранциите следва да бъде изчистен. Аз обаче не съм компетентен в тази област.

Какво ще се случи с визията от началото на 2023 година за бъдещето развитие на енергетиката у нас със заложили 4000 MW ядрени мощности, ако не се състои проектът АЕЦ „Белене“?

Подобна визия на този етап е само една предварителна заявка – както вече посочих, без наличие на цялостна енергийна стратегия подобен тип заявки изглеждат абстрактно. Това е особено валидно за ядрената енергетика – става дума за огромни инвестиции, които се реализират в много продължителен период от време. Ясно е, че АЕЦ „Белене“ няма да се реализира. Така тези нови ядрени мощности следва да бъдат разглеждани или в контекста на АЕЦ „Козлодуй“, или в контекста на модулни ядрени реактори, или като смесица от двете. За съжаление, България все още е много далече от крайни решения във всяко от тези направления.

Извън технологичните и регулаторни проблеми (специално за малките реактори), влагането на огромни средства в нови ядрени мощности изисква и изключително добро икономическо планиране от гледна точка на възвращаемостта на инвестициите. Това отново предполага стратегическа визия. А сега да погледнем реалностите – ние още водим борба „свободен стил“ какво ще правим с възглицата.

Така че докато не изчистим на национално ниво стратегическата си визия, подплатена с ясна икономическа рамка, подобен тип твърдения за огромни нови мощности, включително и за ядрени такива, за мен са в областта на общите приказки.

Как виждате бъдещата беземисионна, но и балансирана енергийна система на България, и какво е мястото в нея на газовите мощности и ядрената енергетика, като се вземе под внимание, че проядрените държави в ЕС настояват за равен достъп на атомните и ВЕИ технологии до европейските програми и фондове?

Политиците следва най-после да разберат, че водещият фактор, който ще определя развитието на сектора, е пазарът. Това означава, че с административни мерки вече не е възможно да се налага една или друга посока за това развитие. В пълна степен подобна констатация се отнася и за газовите, и за ядрените мощности. Ролята на институциите е да създадат рамката, която реално е европейска такава, и да поощряват инвестициите – проекти не се правят от държавата, а от бизнеса. И респективно той трябва да бъде подкрепян.

Така че пазарът е този, който ще определи как ще изглежда беземисионната и – надявам се – балансирана енергийна система на България.

В този контекст подкрепям всякакви мерки, които да насърчават такъв подход, включително и по-силната роля на атомните и ВЕИ технологии и респективно достъпът им до европейско финансиране. Нека не забравяме обаче, че това финансиране е по-скоро подпомагащо, а не решаващо на фона на огромните инвестиции, от които страната ни има нужда.

Вярно е, че европейската енергийна политика показва доста лутания в последните години – това обаче беше повлияно и от коронавирусната пандемия, и от енергийната криза, и от войната между Русия и Украйна. През цялото време обаче нискоемисионната икономика, която се отнася не само до енергийния сектор, е била в центъра на европейските политики. Паралелно с това, специално по отношение на ядрената енергетика, има и едно друго обстоятелство, което въобще не е за подценяване – тази тема е много чувствителна за по-голямата част от страните членки на ЕС. Тези от тях, които нямат или са открито против ядрената енергетика, реално след напускането на Съюза от страна на Великобритания вече са мнозинство. Това безспорно влияе и върху решенията в ЕС относно ролята на ядрения сектор.

Не така стои въпросът обаче по отношение подкрепата на ВЕИ – там като цяло има консенсус, но важното е в детайлите във всяка страна членка.

И тук идва едно важно обстоятелство, което искам да подчертая – крайно време е България да излезе от позицията си на пасивен потребител на европейската политика, че даже понякога и да прави опити едва ли не да я саботира (както е случаят с възглицата). Отстояването на националния интерес в европейския контекст е не само възможно чрез законоустановени механизми, но и задължително. Само че веднъж, след като съответните решения са приети на европейско ниво, никак не върви нито от политическа, нито от икономическа, нито от юридическа гледна точка страната да заема позиция от типа „Зная, че приехме това в ЕС, но аз не искам, не мога или нямам намерение да го изпълнявам“. А това отново ни връща на темата за административния капацитет и за липсата на визия.

ПРОМЕНИ В ЗАКОНА ЗА ЕНЕРГЕТИКАТА ПРЕДВИЖДАТ БИТОВИТЕ ПОТРЕБИТЕЛИ НА ЕЛЕКТРОЕНЕРГИЯ ДА ИЗЛЯЗАТ НА СВОБОДНИЯ ПАЗАР ОТ НАЧАЛОТО НА 2026 ГОДИНА

Промени в Закона за енергетиката предвиждат пълна либерализация на пазара на електроенергия до края на 2023 година и излизане на битовите потребители на свободния пазар от началото на 2026 година. Проектът беше публикуван в края на месец юли за обществено обсъждане и въпреки негативния отклик, изразен в нарочни становища на експертни организации, законопроекът на Министерския съвет беше внесен и приет на първо четене от Комисията по енергетика в Народното събрание. Текстовете транспонират разпоредбите на европейската директива от 2019 година относно общите правила на вътрешния пазар на електроенергия.

Дълго отлаганите законодателни промени предвиждат прекратяване функцията на обществен доставчик на Националната електрическа компания и отпадане на квотите на производители за регулирания пазар.

Новите текстове в Закона за енергетиката въвеждат дефиниция и критерии за „енергийна бедност“, и приоритетно третиране на тези домакинства при финансиране на проекти за енергийна ефективност. Предвижда се мярка за защита на уязвимите потребители на енергийни услуги, като се осигурява възможност за сключване на договори с фиксиран срок и цена, и на договори с динамична цена на електрическата енергия.

В едномесечния срок, в който законопроектът беше достъпен за обществено обсъждане, се надигнаха множество гласове с критики към заложените реформи. В постъпилите становища основните опасения бяха свързани с възможно поскъпване на електроенергията в средата на зимата. Не липсваха и мнения в подкрепа на предвидените промени на Закона за енергетиката. Повечето специалисти се обединиха около становището, че за да се осъществи без сътресения преходът към пълна либерализация на пазара, е необходимо повече време за приемане на всички текстове и подзаконови нормативни актове, и за регламентиране на мерки за защита на битовите потребители.

Относно дефиницията за енергийно бедните една от сериозните критики от социална гледна точка беше насочена към липсата на ясни критерии за определяне на обхвата на хората, които попадат в тази категория.

Комисията за енергийно и водно регулиране изрази принципно несъгласие с предложения пазарен модел и с конкретни разпоредби от проекта за промени на Закона за енергетиката. В становището си Регулаторът посочи, че премахването на регулирания пазар на едро, считано от 01.01.2024 г., по средата на текущия регулаторен период би създавало непреодолими трудности за крайните снабдители да осигурят необходимите количества електрическа енергия за покриване на потреблението от битови клиенти.

Според Института за пазарна икономика е необходима повече нормативна и регулаторна яснота относно този повратен за дейността на енергийните дружества момент, който да гарантира стабилен преход от покупки на енергия от обществения доставчик към търговски ориентирано поведение при осигуряване на необходимата за клиентите им енергия. Те призоваха и за създаване на отделен закон, който да регламентира на качествено ново ниво ролята и независимостта на КЕВР.

От Института за енергиен мениджмънт посочиха, че оценяват положително решението за цялостно транспониране на европейските директиви за общите правила на вътрешния пазар на електроенергия. Центърът за изследване на демокрацията посочи в становището си, че Фондът „Сигурност на електроенергийната система“ трябва да бъде натоварен с повече ангажменти в борба с енергийната бедност - отпускане на преки субсидии за домакинствата и насърчаване на мерките за енергийна ефективност и използването на ВЕИ

за собствени нужди. От Българската стопанска камара призоваха за синхронизиране на текстовете по темата в законите за енергетиката, за енергията от възобновяеми източници и за енергийната ефективност.

Според омбудсмана Диана Ковачева с предложените изменения не са защитени в достатъчна степен правата на гражданите. „Опасно е да се бърза със свободни цени на тока още тази зима“, заяви в позицията си националният обществен защитник.

Независимо от тези гласове в началото на месец септември Министерският съвет одобри проекта и той беше внесен за разглеждане в парламентарната Комисия по енергетика. След седмица законопроектът беше приет на първо четене от депутатите в ресорната комисия с уговорката, че текстовете се нуждаят от сериозни корекции и се съгласиха да осигурят за тях повече време преди второто четене на Закона за енергетиката. Второто четене обаче се състоя и в пленарната зала на 5 октомври законът беше окончателно приет. Промените предвиждат от 1 юли 2024 година НЕК вече да не бъде обществен доставчик, а от началото на 2026 година домакинствата да излязат на свободния пазар на електроенергия.

ДЕФИНИЦИЯТА ЗА ЕНЕРГИЙНА БЕДНОСТ Е ПОСТАВЕНА В ЗАКОНА ЗА ЕНЕРГЕТИКАТА ИЗОЛИРАНА, БЕЗ ЯСНО ОПРЕДЕЛЕН КОМПЕТЕНТЕН ОРГАН ЗА КОМПЕНСАЦИИ

Разговор с д-р Теодора Пенева от Института за икономически изследвания при БАН

Д-р Теодора Пенева е икономист, главен асистент в Института за икономически изследвания към Българската академия на науките с близо 20 години изследователски опит в научните и корпоративните изследвания. През 2010 г. започва работа в енергийния сектор в България и работи по проекти с бизнес, общински и битови потребители. Тя е също така експерт в Обсерваторията за енергийна бедност на ЕС, заместник-председател на Комисията за енергийна ефективност и енергийна бедност към Консултативния съвет за Европейската зелена сделка към Министерския съвет, и експерт към неправителствени и синдикални организации в областта на енергийната бедност у нас. Участва активно в междуведомствени работни групи за разработката на нормативната уредба, свързана с дефинирането и администрирането на енергийната бедност у нас.

Госпожо Пенева, сега когато промените в Закона за енергетиката предвиждат дефиниция и критерии за „енергийна бедност“, удовлетворена ли сте и чувствате ли го като лична „победа“?

Правителството на Република България беше задължено да въведе дефиницията от дълги години и това решение е резултат от много други фактори и процеси. Това, което чувствам аз, всъщност е една огромна обида за гражданите на страната, тъй като дефиницията за енергийна бедност е поставена в Закона за енергетиката изолирана, без ясно определен компетентен орган за компенсация и без нарочно определен фонд за покриване на разходите по тези компенсация за енергийно бедни и уязвими потребители. Промените в Закона не предвиждат мерки срещу непрекъсване на електрозахранването през зимния период,

възможност за разсрочено плащане на сметки и решение на още важни въпроси, нуждаещи се от нормативна регламентация.

И Вие добавяте критики към множеството, които среща проектът за изменение на Закона за енергетиката. Какви конкретно са Вашите към частта за защита на енергийно уязвимите потребители?

Критиките ми са основно две – към липсата на разписана защита за тези групи и на регламентиране на компетентен орган за създаване и управление на информационната система за енергийно бедните домакинства и уязвими потребители.

Предвидени са компенсация за всички битови клиенти, чийто размер евентуално може да бъде диференциран според количеството на

закупената електрическа енергия (чл. 21, ал. 1, т. 8в). В своите дългогодишни проучвания в Института за икономически изследвания при БАН, посветени на енергийната бедност, на начините за определяне на енергийно бедните домакинства в България и на целевото им социално подпомагане, последователно и с други учени сме застъпвали разбирането за прилагането на диференциран подход според дохода на лицата и семействата при предоставянето на социални помощи (аналогично – компенсации за разхода за електроенергия), адаптиран към промените във външната социално-икономическа среда. Това виждане е солидно защитавано от много други изследователи и международни организации. В тази връзка общото определение за компенсиране на направения разход за енергия според потребеното количество е недостатъчно. Необходимо е регламентирането на изискване за социална политика в условията на либерализиран пазар. Дори тази политика да има място в друг закон, би следвало тук да се постави задължение за приемането ѝ в срок, съобразен с целия процес на подготовката за либерализация на пазара.

Вторият ключов проблем е, че в чл. 38д, ал. (5) създаването и поддържането на информационна система за енергийно бедни домакинства и уязвими клиенти ще се осъществява от неизвестна към момента институция. Институция, която ще разработва Националния социален климатичен план. Нито едно министерство не е поело ангажимента за създаването на Социален климатичен фонд и Министерството на труда и социалната политика до момента винаги е правило опити да избегне тази отговорност. Липсата на яснота по въпроса кой ще управлява тази информационна система е сериозен проблем. Без системата не може да се дават компенсации на ниво домакинство, не може да се прилага диференциран подход, базиран на доходите. Това означава „пари на калпак“ за всички и нецелесъобразно източване на Фонд „Сигурност на електроенергийната система“ за битови клиенти, без оглед на техните доходи. Означава също, че дългосрочните мерки за инвестиции в жилищно обновяване и отоплителни системи ще продължават да се изпълняват без преценка на доходното състояние на домакинствата. Това обрича процесът на декарбонизация на сградния сектор да се случва бавно, неефективно и непозволително.

Съвсем не на последно място е липсата на изискване за програма, стратегия или дори елементарен план за действие за намаляване на енергийната бедност. Предвид че става въпрос за един многоаспектен проблем, засягащ няколко министерства, задължение за стратегическо планиране и визия за намаляване на енергийната

бедност трябва да има във всеки един закон – Закон за енергетиката, Закон за социалното подпомагане, Закон за енергийната ефективност, и т.н. Такава е практиката в другите държави.

Ще бъде ли достатъчно времето до началото на 2026 година, за да се осигурят защитните механизми за битовите потребители, които най-чувствително ще бъдат засегнати от пълната либерализация на пазара на електроенергия?

Ако се започне още отсега, и се работи с конкретни срокове, може би правителството ще успее с механизмите за краткосрочна подкрепа, за компенсации на текущия разход за сметки за електроенергия през 2026 г. За съжаление, ако депутатите още сега не внесат промени, които ясно да регламентират с конкретни срокове създаването на компетентния орган за разработка на информационната система за оценка на енергийно бедни домакинства и уязвими клиенти, има риск всички последващи стъпки да се забавят.

Друг проблем е, че ние изоставяме изключително много с дългосрочните мерки за саниране, подмяна на оборудване и отоплителни системи, използване на възобновяеми източници на енергия за собствени нужди. За две години ще е трудно на държавата да подпомогне голям брой хора да са енергийно независими, да имат собствени соларни панели и колектори, и да намалят енергийните си нужди.

У нас процентът на реновирани сгради и инсталирани ВЕИ системи за собствени нужди е много нисък. Същевременно няма достатъчно финансов ресурс и целенасочена политика за започване на работа на домакинствата с ясно определени средства от Декарбонизационния фонд. Няма информация дали правителството ще осигури за дългосрочни мерки финансов ресурс от други източници и механизми. В този смисъл, времето до януари 2026 г. е недостатъчно.

Какви конкретни стъпки и то в спешен порядък трябва да бъдат предприети от управляващите, за да не се допускат стресови и непосилни трусове за битовите потребители след отпадането на регулацията пазар?

Първата най-спешна стъпка е още със Закона за енергетиката ясно да бъде определен компетентният орган за управление на цялостната политика по намаляване на енергийна бедност.

На второ място е разработката на структура и модел на функциониране на този орган, на взаимодействието му с другите министерства по координиране и участие в изготвянето на мерки (програми и схеми) за всеки аспект по защитата на енергийно бедни домакинства. Тази стъпка може да се изпълнява едновременно с разработката на Наредба за управление на информационната система за оценка на енергийно бедните домакинства и уязвими клиенти за снабдяване с електрическа енергия.

Необходимо е също и разработване, съвместно с Националния статистически институт, на карта на енергийната уязвимост на домакинствата с цел адекватно регионално разпределение на мерките в Социалния климатичен план и плановите за саниране и за декарбонизация на отоплението, както и с цел кандидатстване по други финансови инструменти и фондове на ЕС.

Само на тази база може да се разработят краткосрочни планове и дългосрочни програми, да се аргументират ясно и социалният климатичен план, както и всички други свързани планове. Европейската комисия може да инвестира само в добре аргументирани предложения. Предполагам, че същото важи и за финансиране от национални източници.

Институционалната и административна адаптация към промените също не е за пренебрегване. В тази област как оценявате капацитета на институциите да посрещнат реформата?

В момента капацитетът е нулев. Административен механизъм би следвало да се развива с две основни функции. Първата е стратегическа и контролна, за развитие на политики и мерки (схеми, програми) за намаляване на енергийната бедност и осъществяване на контрол и мониторинг върху оперативната дейност. Втората е оперативна - за прилагане на програмите и работа конкретно с групите на уязвими клиенти и енергийно бедни домакинства, както и в общините за услугите по програмите за енергийна ефективност „Обслужване на едно гише“, така и за координиране с енергийните доставчици при компенсации на

пазара на електроенергия, а също и за всички останали потребности.

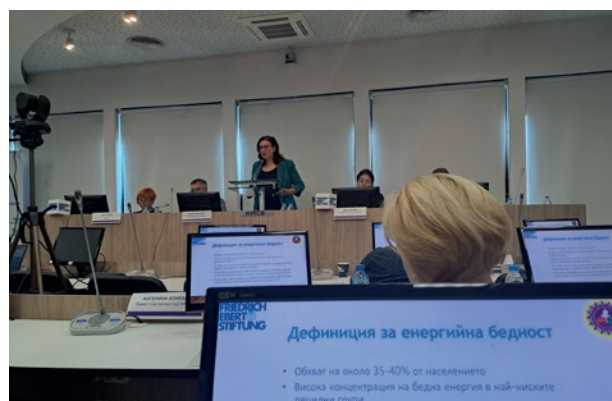
Какво е мястото на мерките за енергийна ефективност и механизмите за разгръщане на понятието „активни потребители“ за по-безболезненото протичане на процеса?

Мястото е изключително важно. Новата Директива за енергийна ефективност влезе в сила от 20.09.2023 г., установявайки нови правила от значение за справяне с енергийната бедност, която въвежда по-силна правна основа за прилагането на принципа „енергийна ефективност на първо място“. Мерките в областта на енергийната ефективност следва да се прилагат приоритетно с цел подобряване на положението на нуждаещите се домакинства и намаляване на енергийна бедност.

Аз лично считам, че държавата трябва да провежда активна политика за достигане на определен процент на ползваемост на възобновяеми източници в домакинствата в най-кратки срокове - по-нисък за цялото общество (30-40%) и по-висок за най-уязвимите и гражданите с ниски доходи. Това може да се случи само с насърчаването на активните потребители и държавата би следвало да има механизъм (програма, мерки) за специално подпомагане на включването на енергийно бедни домакинства в енергийни общности.

Извън нормативните текстове и формулировки какво на този етап могат персонално да направят битовите потребители, за да се подготвят плавно за промяната, която ще стане факт само след 2 години?

Гражданите могат да повишат степента си на енергийна независимост на всяко място, което обитават - да си закупят слънчеви панели, колектори, да сменят дограма, да изолират стени, жилище, къща, блок, да преминат към по-ефективни отоплителни системи. Да се поинтересуват от доставчици на такива продукти и услуги за цени, програми за безлихвени кредити за такива мерки, които са действащи и в момента. Няма време за губене.

РАБОТИ СЕ ПО РАМКА, КОЯТО ДА УЛЕСНЯВА ИНВЕСТИЦИИТЕ В ЕНЕРГИЙНА ЕФЕКТИВНОСТ, ДА НАМАЛИ АДМИНИСТРАТИВНАТА ТЕЖЕСТ И ДА СКЪСИ СРОКОВЕТЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ

Разговор с Ивайло Алексиев – изпълнителен директор на Агенцията за устойчиво енергийно развитие

Инженер Ивайло Алексиев дълги години е заемал ръководни и мениджърски длъжности в областта на енергийната ефективност, възобновяемите източници на енергия, инвеститорски контрол, поддръжка и експлоатация на технически системи и др. До назначаването му за изпълнителен директор на АУЕР е бил председател на Управителния съвет на „Камара на енергийните одитори“ и председател на Управителния съвет на Стопанска камара – Добрич. Завършил е висшето си образование в Техническия университет в София в специалност „Електроника и автоматика“. Притежава професионални квалификации от Техническия университет във Варна за обследване за енергийна ефективност на промишлени системи, както и за сертифициране на сгради.

Българската икономика бележи значителен напредък през последните години в постигането на енергийна ефективност. Каква обаче е ситуацията при домакинствата?

Енергийната интензивност в сектор „Домакинства“ се изчислява по отношение на ръста на индивидуалното парично потребление на домакинствата и не може директно да бъде сравнявана с енергийната интензивност на секторите, които създават добавена стойност.

През кризисната 2020 г. паричното потребление намаля незначително и в същото време енергийното потребление отбеляза сериозен ръст (10,3%). Това доведе до нарастване на енергийната интензивност по отношение на паричното потребление с рекордните 10,7% за една година. Този значителен ръст на енергийната интензивност очевидно е следствие от ефектите от коронавирусната пандемия и на първо място от повишеното потребление за отопление на домакинствата през есенно-зимния сезон, когато голяма част от работещите и учениците останаха по домовете си.

По официални статистически данни през 2021 г. в сравнение с предходната 2020 г. се наблюдава ръст на паричното потребление, минимален ръст на енергийното потребление и намаляване на енергийната интензивност.

Дългосрочната тенденция в домакинствата (с изключение само на кризисната 2020 г.) е намаляване на енергийната интензивност по отношение на паричното потребление, което е показател за повишена ефективност на използване на енергията от домакинствата.

Анализ за периода 2008-2020 г. показва, че главната причина за ръста на потреблението е увеличената площ на жилищата. Допълнителни фактори, които увеличават потреблението на сектора, са също така повишаване нивото на топлинен комфорт в жилищата през зимата и нарастващата употреба на климатични инсталации през лятото.

Същевременно редица фактори допринасят за намаляването на потреблението - намаленият брой на обитаваните жилища поради намаляването на населението, както и разликата в климатичните условия между 2008 г. и 2020 г. Енергийните спестявания в резултат на подобряване енергийната ефективност обаче имат най-голям ефект за намаляване на потреблението в сектора.

С оглед планираното за 2026 година излизане на битовите потребители на свободния пазар

на електроенергия, прилагането на мерки за енергийна ефективност в жилищните сгради придобива спешен характер. Какви са програмите, насочени към битовите потребители, които да ги мотивират за активност в тази посока?

Определено с премахването на регулираните цени за домакинствата разходите им за енергия ще се увеличат. Те трябва да имат предвид, че енергията като вид стока е подвластна и на други влияния - инфлация, кризи, климатични аномалии, и цената едва ли ще намалява. Това ще бъде достатъчно силен мотив за повече действия по мерки за енергийна ефективност и възобновяема енергия за собствено потребление.

Програмите на държавата в България, а и в останалите държави от ЕС, са крайно недостатъчни за реализиране на целите за енергийна ефективност и е задължително мобилизирането на частния капитал и частната инициатива. В кризисни времена инвестицията в енергийна ефективност и възобновяема енергия е изключително разумна. Работи се по рамка, която да улеснява тези инвестиции, да намалява административната тежест и да скъсява сроковете за реализация. Много от предложените промени в Закона за енергията от възобновяеми източници са в тази посока. В същото време трябва да се разширят възможностите за финансиране на проекти и да не се разчита само на оперативните програми и мерките от Плана за възстановяване и устойчивост.

За домакинствата с ниски доходи и уязвимите потребители трябва да се търси допълнително целева подкрепа и може би първата стъпка е приемането на дефиниция за „енергийна бедност“.

Кои са действащите към момента програми в подкрепа постигането на енергийна ефективност от домакинствата?

В момента се набират проекти по процедурата „Подкрепа за устойчиво енергийно обновяване на жилищния сграден фонд - етап II“ (BG-RRP-4.024). Основната ѝ цел е предоставяне на средства от Механизма за възстановяване и устойчивост за енергийно обновяване на националния жилищен сграден фонд. Конкретните цели са подобряване енергийните характеристики на националния жилищен сграден фонд, чрез прилагане на интегрирани енергоефективни мерки, достигане на клас на енергопотребление минимум „В“ след прилагане на мерките, стимулиране на минимум 30% спестяване на първична енергия за обновените жилищни сгради, ресурсна ефективност, икономическа целесъобразност, декарбонизация чрез БЕИ, устойчив строителен

процес, намаляване на енергийната бедност, чрез намаляване на разходите за енергия, както и подобряване на условията и качеството за живот на населението в страната чрез технологично обновление и модернизиране на сградния фонд. Крайният срок за кандидатстване по тази процедура е 16.01.2024 г.

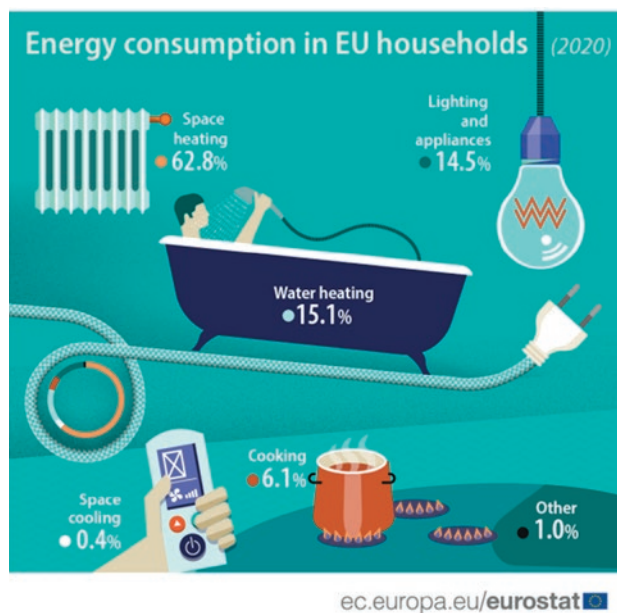
Втората процедура е „Подкрепа за енергия от възобновяеми източници за домакинствата“ (BG-RRP-4.026). Нейната цел е да се увеличи използването на възобновяема енергия в крайното потребление в сектор „Домакинства“, чрез предоставяне на финансиране за закупуването на най-доброто оборудване за слънчеви инсталации и фотоволтаични системи. Крайният срок за кандидатстване е 10.11.2023 г.

Какво още е необходимо да бъде направено, за да бъдат адекватно подпомогнати енергийно уязвимите потребители преди пълната либерализация на пазара на електроенергия?

Това е сложен въпрос, който засяга множество политики, включително социалната, и е свързан и с икономическото развитие на държавата, доходите на домакинствата и стандарта на живот. Не бих се ангажирал с компетентно мнение по темата.

Енергията за отопление ли е най-големият разход за битовите потребители и какви мерки за икономии в тази посока трябва да бъдат предприети?

Да. Това е най-големият енергиен разход на домакинствата. По данни на Евростат за 2020 г. в страните от Стария континент разходът на енергия за отопление е 63 на сто от общото потребление. В България ситуацията е сходна, като разходът за отопление е малко по-висок и достига 70% от общото потребление.

Еднозначен отговор какво да направят хората няма. Зависи от много неща – има ли достъп до централно топлоснабдяване, в какво населено място се живее и има ли проблеми с електрозахранването, може ли да си позволи смяна на топлоизточника или се търси само най-евтиният вариант. Всяка технология си има предимства и недостатъци – дървата са по-евтини, но цапат и трябва да ги съхраняваш някъде, и да ги носиш до печката, термopомпата е много ефективна, но значително по-скъпа и т.н.

Като цяло разумният подход е да реализираш мерки за енергийна ефективност по ограждащите елементи на сградата – стени, прозорци, покрив и под. Така ще намалиш значително необходимата енергия за отопление и необходимата мощност на източника, т.е. инвестицията в него. След което да търсиш най-ефективния топлоизточник за твой случай и възможност да го комбинираш с ВЕИ.

През юли месец ЕК прие нови правила за енергийни икономии в ЕС. На какъв етап е тяхното транспониране в България?

Беше приета Директивата относно енергийната ефективност и в момента се работи по Директивата за енергийните характеристики на сградите, която още не е окончателно гласувана. За транспонирането обикновено се дава разумен срок и работата по него предстои.

По какви програми за устойчиво енергийно развитие се работи в момента и кои са техните бенефициенти?

Програмите по Структурните и Кохезионните фондове (оперативните програми) вече са приети, а проектите по Плана за възстановяване и устойчивост са ясни. По-скоро предстои сериозна работа по тяхното своевременно и успешно реализиране, за да не загубим средства, които вече са на разположение.

РАЗВИТИЕ НА ЯДРЕНАТА ЕНЕРГЕТИКА В БЪЛГАРИЯ И СВЕТОВНА ПОДКРЕПА НА НЕЙНАТА РОЛЯ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ДЕКАРБОНИЗАЦИЯ НА СЕКТОРА

Всякакви опити да бъде построена АЕЦ „Белене“ не срещат необходимата икономическа обосновка, която да привлече инвеститори. Това заяви министър-председателят Николай Денков в началото на септември. Така той мотивира логиката на решението за продажба на оборудването на Украйна.

За първи път темата за продажбата на оборудването за втората атомна централа у нас беше повдигната веднага след посещението на украинския президент Володимир Зеленски в София на 6 юли. Народното събрание възложи на министъра на енергетика Румен Радев да започне преговори с Украйна за продажба на оборудването за АЕЦ „Белене“ и му даде срок 60 дни. В средата на септември месец енергийният министър поиска от ресорната парламентарна комисия удължаване на срока с още 2 месеца, а депутатите прецениха, че не бива да ограничават преговорите с определен срок.

Премиерът Николай Денков проведе разговори с президента на Украйна Володимир Зеленски в рамките на срещата на лидерите на страните от Западните Балкани и региона на Югоизточна Европа, която се състоя в Атина на 22 август. По време на нея украинският президент потвърди интереса на страната му за закупуване на двата български реактора от неосъществената АЕЦ „Белене“ и оборудването към тях.

Междувременно независимият финансов консултант „Мазарс Консълтинг“ оцени реакторите, съпътстващите елементи и техническия проект на централата на 2 млрд. лева, при заложена от парламента минимална цена от 1.2 млрд. лв. за продажбата им, колкото България е платила на Русия при придобиването.

Активности имаше и по отношение на АЕЦ „Козлодуй“. Агенцията за ядрено регулиране подписа договори с френския Институт за ядрена безопасност и радиационна защита и с чешко-украински консорциум за външна експертиза и анализ на безопасността за лицензирането на ново ядрено гориво RWFA, произведено от „Уестингхаус“, за блок 5 на АЕЦ „Козлодуй“. Отчетите ще анализират поведението на горивото при възникване на аварии, ядрена безопасност при транспортно-технологични операции и при неговото съхранение.

Резултатите от експертизите ще се използват от Агенцията за ядрено регулиране в процеса на вземане на регулаторно решение за лицензиране на новия тип ядрено гориво за блок 5 на АЕЦ „Козлодуй“.

„Ядрената централа е ключов фактор за стабилността на националната електроенергийна система и енергийната сигурност на България“. С тези думи заместник-министърът на енергетиката Николай Николов защити развитието на ядрената енергетика у нас по време на Инициативата „Три морета“, която се проведе в началото на септември под патронажа на президента на Румъния Клаус Йоханис.

Заместник-министър Николов допълни, че целта на ядрената енергетика е да се осигурят надеждни доставки за страните чрез безопасно, ефективно и екологично чисто производство на електроенергия на разумно ниска цена. Той подчерта, че България е горда с безопасната, сигурна и екологична експлоатация на АЕЦ „Козлодуй“ и по време на откриването на съвместен щанд на Европейската комисия, България и Испания в рамките на 67-ата Генерална конференция на Международната агенция за атомна енергия, която се проведе в австрийската столица Виена в края на септември.

На щанда България представи иновативно съоръжение за плазмено изгаряне, което се намира на площадката на АЕЦ „Козлодуй“. Проектът е единствен по рода си и има съществен принос за намаляване на радиоактивните отпадъци.

Също през септември България и Словения изразиха готовност за сътрудничество и обмяна на опит в развитието на ядрената енергетика по време на среща в Министерството на енергетиката на министър Румен Радев с извънредния и пълномощен посланик на Словения у нас Наташа Бергел. В разговорите двамата обсъдиха възможността за подписване на Меморандум за разбирателство в областта на ядрената енергетика и евентуално по-нататъшно разширяване на сътрудничеството в енергийната сфера между двете страни.

Стременията за развитие на ядрената енергетика срещнаха подкрепа и на международно ниво по време на срещата в Лондон в началото на месец септември на инициативата „Net Zero Nuclear“. За утвърждаване на глобалния ядрен капацитет призоваха участниците в нея при откриването на Световния ядрен симпозиум. Инициативата подчертава ролята на ядрената енергия за постигане на глобална сигурност на чистата енергия, което означава внедряване на средно 40 GW годишно на ядрени мощности на световно ниво.

Инициативата „Net Zero Nuclear“ си поставя за цел да обедини политическите лидери около диалога за бързо разширяване на глобалните ядрени мощности, осъществяване на потенциала на ядрената енергия и премахване на бариерите пред нейния ръст.

ЯДРЕНАТА ТЕХНОЛОГИЯ Е СТРАТЕГИЧЕСКА ЗА БЪДЕЩЕТО НА ЕВРОПА И БЪЛГАРИЯ НЕ БИВА ДА ГУБИ ПРЕДИМСТВОТО СИ

Разговор с Цветелина Пенкова - евродепутат от Групата на прогресивния алианс на социалистите и демократите в Европейския парламент

Цветелина Пенкова е родена на 19 февруари 1988 година в София. Завършва магистърска степен по финансова икономика в университета Оксфорд, Великобритания. Защищава две бакалавърски степени - в университета Бокони в Милано, Италия и в Централния европейски университет в Будапеща, Унгария, обменна програми в Университета Мак Гил в Монреал, Канада. Професионалният ѝ опит е натрупан като финансов специалист в инвестиционен фонд в Лондон, инвестиционен банкер в

Кралската банка на Шотландия и анализатор в Егон Зендер. Цветелина Пенкова е евродепутат от Групата на социалистите и демократите в Европейския парламент, член на Комисията по промишленост, изследвания и енергетика (ITRE), Комисия по регионално развитие (REGI), Комисия по бюджетен контрол (CONT), Комисия по вътрешен пазар и защита на потребителите (IMCO). Член на делегациите за връзки със Сърбия, Япония и държавите от Югоизточна Азия.

Кои са основните стълбове в законодателния акт за промишленост с нулеви нетни емисии и с какви мерки ЕК ще подкрепи разгръщането на чистите технологии в страните от Общността?

Най-общо казано предложението за регламент за промишленост с нулеви нетни емисии определя посоката за връщане на индустриалното производство обратно на Европейския съюз (ЕС). Основният фокус е, първо, да се идентифицират секторите за бъдещ икономически растеж и второ, тези сектори да се превърнат в стратегически приоритети, в които европейските компании да инвестират в нови производствени бази в Европа. Технологиите за възобновяеми енергийни източници и ядрената енергия попадат именно в тази сфера.

По-подробно можем да посочим, че бъдещият регламент за промишленост с нулеви нетни емисии се основава на шест стълба, включващи и мерките, свързани с разгръщането на чистите технологии в рамките на Европейския съюз.

Първият е създаване на благоприятни условия. Бъдещото законодателство ще подобри условията за инвестиране в технологии с нулеви нетни емисии чрез мерки за подобряване на достъпа до информация, намаляване на административната тежест за създаване на проекти и опростяване на процесите за издаване на разрешителни. Също така регламентът предлага да се приоритизират стратегическите проекти, които се считат за съществени за укрепване на устойчивостта и конкурентоспособността на индустрията на ЕС, включително обекти за безопасно улавяне и съхраняване на въглероден диоксид. Те ще могат да се възползват както от по-кратки срокове за издаване на разрешителни, така и от по-ефективни процедури за стартиране на даден проект.

Вторият е ускоряване на улавянето и съхранението на въглеродния диоксид. Законодателният акт определя цел на ЕС за достигане на 50 милиона тона годишен капацитет за съхранение на въглеродния диоксид до 2030 г. и въвежда изисквания производителите на нефт и газ в ЕС да допринасят за постигането на тази цел.

Следва улесняване на достъпа до пазари. Предложението за регламент има за цел да стимулира диверсификацията на технологиите с нулеви нетни емисии чрез въвеждане на критерии за устойчивост в обществените поръчки и търговете, както и действия в подкрепа на частното търсене.

Важно е и подобряването на уменията. Законодателният акт има за цел да гарантира наличието на квалифицирана работна сила за прехода към чиста енергия посредством мерки и подкрепа

за създаването на специализирани европейски академии. Европейската комисия ще работи с държавите членки, представителите на индустрията и промишлеността, социалните партньори и други заинтересовани страни за разработване на курсове за обучение за преквалификация и повишаване на квалификацията на работниците.

Следващият стълб е подкрепа за иновациите. В законодателния акт се предлага създаването на експериментални нормативни среди за изпитване на новаторски технологии за нулеви нетни емисии по контролиран начин за ограничен период от време.

Шестият стълб от акта е изграждане на промишлени партньорства. За да се проправи път за приемане на технологии за нулеви нетни емисии в световен мащаб, в акта се предвижда, че ЕС може да си сътрудничи с държави със сходни възгледи и да участва в промишлени партньорства за нулеви нетни емисии, които ще спомогнат за разнообразяване на търговията и инвестициите в технологии с нулеви нетни емисии.

Като докладчик от социалистите по това ключово за ЕС законодателство положих големи усилия, които се дефинират с успех в няколко основни направления. На първо място включих ядрената енергетика и нейното развитие като част от стратегическите проекти. Също така увеличихме целенасоченото финансиране в технологиите, които са в обхвата на досието. Сега финансирането включва неизползваните средства от Механизма за възстановяване и устойчивост (т.нар. Национални планове), специални схеми за финансиране през Европейската инвестиционна банка и стимулиране на частни капиталови инвестиции. Друг основен момент е, че поставих сериозен акцент върху необходимостта от подготовка на кадри и специалисти, обмяна на опит в рамките и Съюза и финансиране в тези направления.

Заложено е опростяване на регулаторната рамка за инвеститорите в технологии с нулеви нетни емисии. Как със средствата на европейската законодателна рамка ще бъде намалена административната тежест за предприемачите в зелени технологии?

В предложениия регламент има заложена клауза, която предвижда нужните разрешителни за изграждане на нови производствени мощности в държави от ЕС да бъдат драстично съкратени. Според предложението за изграждане на фабрики за производство на нетно нулева технологии с годишен производствен капацитет по-малък от 1 GW, срокът за издаване на всички нужни разрешителни трябва да бъде не повече от 1 година. За фабрики, които ще имат по-голям от

този капацитет, предвиденият срок е 18 месеца. Това включва всички съгласувателни процедури, общински разрешителни и оценка на въздействието върху околната среда.

Сред колегите в Европейския парламент, с които работим по законодателството, се забелязва консенсус за налагане на дори по-амбициозни срокове от тези - съответно 9 и 12 месеца. В работната версия на текста, която обсъждаме, успях да наложя клауза, че административните органи трябва да бъдат подкрепени, дори и с европейски средства, ако това се налага, за да могат да привлекат повече специалисти, за да се осъществят тези срокове.

Целта е ясна - да се улесни процесът по издаване на разрешителни, за да могат инвеститорите много по-бързо да изградят своите производства и да създадат качествени и високоплатени работни места. На срещите ми с различни индустрии получих стряскаща информация, че за някои проекти сега се чака по 5-10 години, за да се получат всички разрешителни преди да се започне истинската работа за изграждането на фабриката. В нашия конкурентен и отворен глобален пазар това означава, че всеки, който иска да произвежда нещо, ще предпочете САЩ или Китай, а ние ще загубим стратегически отрасли от икономиката си.

Съществен момент в този акт е определянето на ядрените технологии като стратегически енергиен източник. Проядрените европейски държави, между които е и България, настояват за равно третиране на атомните и ВЕИ технологии. Какви решения на европейско ниво очаквате в тази посока и ще бъдат ли чути аргументите на страните, подкрепящи развитието на ядрената енергетика?

Категорично заявявам, че ядрената технология е стратегическа за бъдещето на Европа. Без базови мощности, каквато е и тя, е невъзможно да постигнем целите на Зелената сделка, да покрием нуждите на европейските граждани и да предоставим необходимата достъпна енергия до индустрията и промишлеността. Успях да се преборя в предложението ядрената енергетика да бъде включена като стратегическа технология, която допринася за достигането на нетната неутралност. Очаква се гласуването на законопроекта в Комисията по промишленост, изследвания и енергетика в ЕП да бъде през октомври. Възможна дата е 25-ти октомври. Гласуването пък в пленарна зала трябва да бъде през ноември 2023 г.

Очаквам на ниво европейски институции да дадем възможност на европейските технологии в сферата на ядрената енергетика да се развият, да не

разгръщаме зависимостта си пак към трети страни, извън Съюза. Важно е да отбележим, че Европа има много сериозно конкурентно предимство в ядрения сектор и е необходимо да продължим да инвестираме целево, така че то да се запази. Усилията следва да се насочат в действия за модернизация и интегриране на новите технологии в сферата (пример са малките модулни реактори), управление на рисковите фактори (третирането и складирането на радиоактивни отпадъци), подготовката, развитието и инвестицията в така необходимите кадри за сферата.

Колкото до аргументите в подкрепа на ядрената енергия - те вече се чуват ясно. Неслучайно сред страните членки има промяна относно твърдите позиции срещу ядрената енергетика. Държави като Италия и Нидерландия промениха становищата си и вече не са против развиването на този тип технология. В рамките на ЕС се планират над 20 нови проекта, свързани с изграждането на ядрени реактори - 6 във Франция и над 15 в останалите страни членки.

Как кореспондират тези европейски амбиции с плановете на България за разгръщане на ядрените мощности и за продажбата на оборудването за АЕЦ „Белене“?

Темата с продажбата на българското оборудване от АЕЦ „Белене“ е доста противоречива. В ситуация, когато пазарът и търсенето се пренасища с нови проекти, България заявява, че иска да продава ключов ресурс, който би гарантирал енергийната ни сигурност, независимост и електроенергия на достъпна цена. Вече споменах, че нагласите в рамките на ЕС и Европа към ядрената технология се променят. Тоест има разминаване между ситуацията в ЕС и действията на страната ни. До този момент имаме стратегическо предимство заради това оборудване. Очакванията на пазара са, че цената на подобна технология ще се повишава сериозно в следващите години, заради невъзможността от бързо производство и необходимостта да се задоволи увеличеното търсене. Припомням, че всички проекти, свързани с изграждането на ядрени централи имат своя дългосрочен характер (между 10 и 12 години). А ние вместо да увеличим стратегическото си предимство в сферата, се опитваме да се лишим от вече наличен ресурс, при това без ясен план и стратегия какви ще бъдат енергийните ни приоритети през следващите години. Ясен пример са и намеренията на съседните за нас Турция и Румъния, които тепърва започват с проектирането и изграждането на нови ядрени реактори в близост до България. България не бива да губи предимството си!

Има ли алтернатива на атомната енергия като базова в контекста на Териториалните планове за справедлив преход и поетапното преустановяване на работата на въглищните централи?

Много се радвам, че най-сетне имаме тези планове. Хубаво би било да погледнем и по-голямата картина на енергетиката у нас. Какъв енергиен микс искаме да имаме? Категорично мога да кажа, че в България няма ясна енергийна политика към момента.

Първият и най-важен елемент е изготвянето на дългосрочна енергийна стратегия с ясен план за развитие. Енергиен съвет от специалисти към Министерството на енергетиката, например, би бил много полезен. Индустрията, академичните среди и неправителственият сектор имат какво да кажат. Що се отнася до базовите мощности както в бъдещата стратегия, така и в последващия план за реализация основно място трябва да намери ядрената енергетика.

Каква е Вашата визия и препоръки за трансформацията на въглищните региони у нас, с оглед на европейските цели за декарбонизация на икономиката и енергетиката, така че мерките да бъдат социално приемливи и гарантиращи устойчиво развитие?

Засилване на производството на зелени технологии. Радвам се, че и териториалните планове вървят в тази посока. Законодателният акт за промишленост с нулеви нетни емисии цели да подкрепи точно такива стратегически технологии като слънчеви панели и колектори, електролизьори, ветрогенератори, биогаз, биометан, батерии, геотермална енергия, ядрени технологии за про-

изводство на електроенергия. Също и технологии за електроенергийните мрежи. Това са нови и високоплатени работни места.

Каква подкрепа се предвижда на европейско ниво за развитие на електропреносните мрежи и за увеличаване на междусистемната свързаност, за да бъде осигурено максимално ефективно споделяне и оползотворяване на електроенергията, произведена от ВЕИ?

Механизмът за свързаност на Европа е създаден точно с тази цел. Вашето дружество изпълни пет проекта от общ европейски интерес и изгради нови електропроводи, с които се осигури увеличаване капацитета на електропреносната система за интегриране на новите зелени генериращи мощности. В Плана за възстановяване и устойчивост също има предвидени средства за подобряване на енергийната свързаност. Зная, че ЕСО има визия за изграждане на трансграничен коридор за споделяне на зелената електроенергия между Югоизточна и Северозападна Европа, чиято реализация ще допринесе за оптимизиране преноса и употребата на ВЕИ енергия. Вярвам, че този проект ще срещне подкрепата на европейските институции.

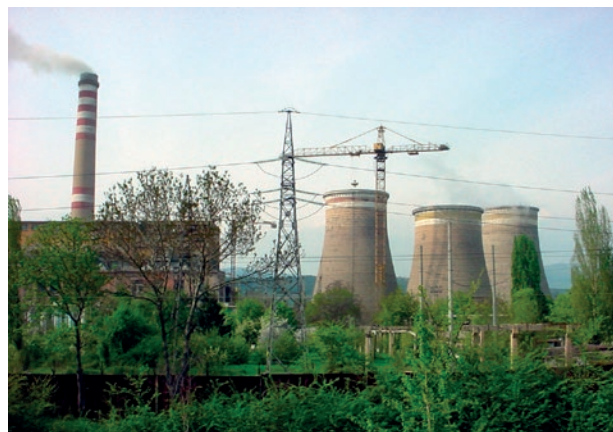
Когато говорим за свързаност на европейско ниво, има още какво да се работи. Определено темата за общоевропейска свързаност за пренос на електроенергия започва да става ключова. Тук трябва да положим усилия за обновяването на електропреносната мрежа в целия Съюз и да започнем да работим активно за по-добра координацията между операторите в отделните държави.

РЕВИЗИРАНИТЕ ТЕРИТОРИАЛНИ ПЛАНОВЕ И СПРАВЕДЛИВИЯТ ПРЕХОД ВЪВ ВЪГЛИЩНИТЕ РЕГИОНИ СТАРА ЗАГОРА, КЮСТЕНДИЛ И ПЕРНИК

След дълго отлагане във времето през август бяха публикувани актуализираните териториални планове за справедлив преход във въглищните региони Стара Загора, Кюстендил и Перник. Екипите на Министерството на енергетиката и Министерството на регионалното развитие и благоустройството разработиха спешно документите, които до края на годината да бъдат одобрени от Европейската комисия, за да започне тяхното изпълнение. Предишното Народно събрание задължи Министерския съвет да предоговори ангажиментите по Плана за възстановяване и устойчивост за намаляване на въглеродните емисии с 40 на сто, което би означавало затваряне на въглищните централи преди 2038 година. Това наложи ревизиране и на териториалните планове за справедлив преход.

Одобряването от ЕК на ревизираните териториални планове ще осигури финансов ресурс от 1.15 млрд. евро за трансформация на въглищните региони у нас, но условието това да се случи е ясно разписани реформи за декарбонизация на сектора.

Разтревожени за работните си места, заетите във въглищната индустрия в тези региони непоколебимо се обявяват срещу изпълнението на мерките в плановете. Екипите на енергийното министерство проведоха поредица от срещи със заетите с труда си в трите области, за да ги запознаят с предвижданите реформи. Част от тях са създаване на дружество „Конверсия на въглищните региони“, което да поеме рекултивацията на въглищни мини и да подготви инфраструктура за нови промишлени дейности, както и „Схема за подпомагане създаването на водородна верига за стойност“. Плановете предвиждат и изграждане на фотоволтаични паркове с електролизьор за съхранение на енергия. За балансираната работа на електроенергийната система е планирано поддържане на минимален брой генериращи блокове от ТЕЦ-овете в експлоатация.

Съвместната информационна кампания на енергийното и регионалното министерство обаче не среща разбиране, а сериозен отпор на местно

ниво по време на организираните дискусии със заинтересованите страни. На срещите в енергийния комплекс „Марица изток“ в Стара Загора и Раднево представителите на синдикалните организации поискаха гаранции от управляващите за запазване на работните места и доходите на заетите в мините.

Срещите бяха съпътствани и гласовито посрещани от протести, организирани от синдикалните организации КТ „Подкрепа“ и КНСБ, както и от сдружение с нестопанска цел „За Марица Изток“.

На срещата в Кюстендил енергетиците и неправителствени организации поискаха страната ни да запази работещи въглищните си централи до 2038 година. „Само направените до момента инвестиции от ТЕЦ „Бобов дол“ са равни на тези 200 милиона от Европа, обещани за област Кюстендил по Плана за справедлив преход“, подчертаха от ръководството на централата в Бобов дол. След срещата стана ясно, че годината 2026-та, посочена в плана за затваряне на въглищната централа, не е обвързваща и ще бъде премахната от текста.

В Перник енергетиците и миньорите също категорично не се съгласиха с проекта на териториален план за района. Представителите от „Топлофикация Перник“ посочиха, че в последните години са инвестирали огромен собствен финансов ресурс за поетапното намаляване на количеството използвани въглища и замаяната им с по-екологични горива. Те съобщиха, че до няколко месеца ще бъдат въведени в работен режим трите газови когенератора, което чувствително ще намали обема на използваните изкопаеми горива. Енергетиците от топлоцентралата бяха категорични, че с реализирането на тези инвестиции, ще успеят да модернизират предприятието и да осъществят енергийната трансформация, за да не се налага закриване на дружеството.

В началото на септември от КНСБ заявиха резервите си по отношение на записания оптимизъм за скоростта на навлизане на новите технологии и иновативните решения за системни услуги. Според тях при внимателен прочит може да се види, че се разчита на бъдещи технологии или на подобряване на сегашните характеристики на технологии за съхранение на енергия и балансиране. Синдикалната организация определя този подход като рисков, защото успешната комбинация на нови ВЕИ със системи за съхранение и балансиране трябва да се базират само на доказани и ефективни технологии, мотивират се от КНСБ.

Множеството срещи и дискусии не успяха да убедят миньорите от трите региона, че планове защитават интересите им. Профсъюзите категорично отхвърлиха представените текстове и на 19-и септември пред държавните институции в София се проведе многолюден национален протест на ангажираните във възгледобивната индустрия. Митинг-шествието под надслов „За ясно и сигурно енергийно бъдеще на България!“ премина по жълтите павета на столицата, а представители на синдикалните организации и протестиращите енергетици се срещнаха с министър-председателя академик Николай Денков.

На срещата беше постигнато съгласие за подписване на споразумение за плавен енергиен преход, което да гарантира работните места в мините и въглищните централи до 2038 г., а до средата на октомври да бъде създадено държавно предприятие, финансирано по Плана за възстановяване и устойчивост, в което да бъдат преназначавани миньорите. Преговарящите поискаха и ясно разписване на мощностите и сроковете на тяхната експлоатация през идните години. Синдикатите заявиха, че настояват парламентарно представените партии да станат гарант на изпълнението на постигнатото споразумение.

10 дни по-късно Министерският съвет се събра, за да обсъди финалните текстове на териториалните планове, които да бъдат изпратени на Европейската комисия. Това отключи отново масовото недоволство и отговори с протести и блокади на пътища, които категорично скандираха, че ангажираните с труда си във въглищната индустрия няма

да допуснат изпращане на плановете в разписания вид. Не бяха чути и думите на заместник-министъра на енергетиката Красимир Ненов, който отиде на 28 септември в Раднево за обсъждане на Териториалния план за справедлив преход на Стара Загора, но протест осуети провеждането на планираната дискусия.

Пред журналисти заместник-министър Ненов обясни, че Териториалните планове за справедлив преход не налагат абсолютно никакви ограничения за работа на въглищните централи и мини, а целят да обосноват нуждата от създаване на нови работни места.

Извънредното заседание на Министерския съвет на 29 септември беше предшествано от друго извънредно заседание - на парламентарната комисия по енергетика, която да вземе решение да задължи Кабинета да отчете постигнатото по преговарянето на НПВУ и да приеме териториалните планове за справедлив преход само със съгласието на социалните партньори. Проектът за решение не срещна подкрепата на народните представители и не беше приет. По-рано същия ден, преди всички извънредни заседания, лидерът на ГЕРБ Бойко Борисов съобщи, че е получил уверението на финансовия министър Асен Василев, че въглищните централи няма да бъдат затваряни до 2038 година, а министър-председателят академик Николай Денков категорично заяви, че териториалните планове за въглищните региони ще бъдат изпратени, въпреки протестите.

Протестите продължиха масово и непреклонно и през следващите дни, блокирайки ключови пътни артерии в цялата страна.

ЛИПСВА ЛОГИЧЕСКА ПОСЛЕДОВАТЕЛНОСТ В ИЗГОТВЯНЕТО НА ТЕРИТОРИАЛНИТЕ ПЛАНОВЕ, НЯМА ВИЗИЯ И ПРИЕМСТВЕНОСТ В РАЗВИТИЕТО НА СЕКТОРА

разговор с Калоян Стайков – главен икономист в Института за енергиен мениджмънт

/б.ред. интервюто е проведено през септември 2023 г./

Калоян Стайков е главен икономист в Института за енергиен мениджмънт. Преди това, в продължение на десет години е анализатор към експертната структура на Института за пазарна икономика, където се занимава с анализи в сферата на публичните финанси, енергетиката, бизнес средата, здравеопазването. Присъединяването към екипа на Института за енергиен мениджмънт е предшествано от работата му като икономист в Центъра за икономическо развитие. Той е член и заместник-председател на Българската макро-икономическа асоциация. Магистър по Икономика и управление в енергетиката, инфраструктурата и комуналните услуги и притежава бакалавърска степен по Международна икономика и бизнес със специализация Финанси от Амстердамския университет, Холандия.

Господин Стайков, как оценявате ревизираните териториални планове за справедлив преход и хода на тяхното обсъждане със засегнатите страни. Заетите в тези региони изглежда не възприемат заложените мерки за много „справедливи“?

Процесът по изготвяне и приемане на териториалните планове страда от поне три големи проблема. Първият е, че процесът по изготвяне на стратегически документи, включително тези планове, не следва никаква логическа последователност, а е обърнат с краката нагоре. От 2015 г. реално нямаме действаща енергийна стратегия, която да представи всеобхватна визия за развитието на енергетиката в страната и всичките ѝ подотрасли. На базата на тази стратегия трябва да се изготви Интегрираният план в областта на енергетиката и климата (ИНПЕК), който е с

по-тясно действие. Няма стратегия, но имаме приет интегриран план. На база на ИНПЕК трябва да се изготвят реформите и инвестиционните проекти в Националния план за възстановяване и устойчивост (НПВУ), но реформите и мерките в ПВУ значително се различават от тези в ИНПЕК. Една от реформите в ПВУ предвижда създаване на Комисия за енергиен преход, която да изготви сценарии за декарбонизиране на енергетиката, на чиято база да стъпят териториалните планове за справедлив преход. Докладът на комисията все още не е приет, но вече имаме първоначални и ревизирани версии на плановете. Вместо всеки следващ стратегически документ да стъпва върху визията и логиката на предходните документи, така че да има приемственост, реално той ревизира всичко до момента. С други думи, всичко изглежда предпоследно и с всеки нов документ все едно започваме отначало.

Вторият голям проблем, освен липсата на визия и приемственост за развитие на сектора, е, че изготвянето на плановите се извършва от горе надолу. Водещата роля е на министерствата и на правителството, вместо на областния управител и общините в засегнатите райони в диалог с заинтересованите страни – работодателски и синдикални организации. Ролята на правителството би трябвало да се сведе до задаване на рамката за необходимите реформи, а местните участници да изпълнят тази рамка със съдържание – проекти, мерки за подпомагане на бизнеса и работещите, програми за квалификация и преквалификация и др. Вместо това, министерствата изготвят плановите, мерките не са координирани с местните участници, липсват оценки на въздействие и обосновка на приоритетите и т.н.

Третият голям проблем произтича от горните два – когато липсва ясна визия и аргументи за предвижданите реформи, е много трудно да се проведе ясна и ефективна информационна кампания сред компаниите и работещите в засегнатите общини. От години е ясно, че подобни планове за енергиен преход ще са необходими за някои региони, които ще бъдат най-силно засегнати от промените, но всяко правителство, включително и тези през последните три години, се опитва да отлага въпроса до последно. Единствената причина за бързане тази година е, че ако плановите не бъдат представени на Европейската комисия, страната ще загуби около 800 млн. евро или близо 2/3 от европейските средства за справедлив преход. Това не просто не създава увереност у компаниите и работещите, а се превръща в удобен повод за популизъм и всяване на страх.

Според някои експерти променените териториални планове предвиждат намаляване с 60% на въглеродните емисии до 2026 година. Това на практика означава затваряне на въглищните централи в България. Тогава каква ревизия на НПВУ искаме от Европейската комисия?

За съжаление, в публичното пространство няма достатъчно информация относно намеренията на правителството и резултатите от провежданите преговори с Европейската комисия за предлагане на НПВУ. Решението на парламента не е в посока търсене на оптимален вариант за промяна на някои от ангажиментите за реформи, а вместо това, то задължава правителството да постави ултиматум за промяна на Европейската комисия – „да постигне съгласие и предварителна положителна оценка от Европейската комисия [...] като се осигури работата на централите на въглища без ограничение поне до 2038 г. [в съответствие с общоевропейските цели]“. Нито служебният кабинет, нито настоящото правителство предоставят информация за протичането на тези преговори и евентуална прогноза кога може да се очаква да видим резултат от тях. Има две неща, които вече трябва да са болезнено ясни – първо, поставена пред ултиматум, едва ли може да се очаква ЕК да прояви гъвкавост и второ,

бумът в производството на електрическа енергия от въглища в Европа през 2022 г. едва ли ще се повтори скоро, ако изобщо това се случи отново.

Очевидно е, че краят на въглищната индустрия е незаобиколим. Каква е перспективата за въглищните региони у нас?

Въглищната индустрия изпитва проблеми още от 2019 г., когато борсовите цени на електрическата енергия просто изключиха произведената от въглищните централи електроенергия от електроенергийния микс. Много политици и анализатори обвиняват въглеродните квоти за този факт, но това не е политика, която се провежда през последните години, а трайна тенденция в развитието на този пазар. Нещо повече – скоро задължението за закупуване на квоти емисии ще обхване и секторите „Топлоенергетика“ и „Транспорт“. Рязкото повишение на цените на електрическата енергия през 2021-2022 г. се обяснява с природния газ, но много анализатори пропускат, че това е вярно само за периода от втората половина на 2021 г., докато през първата половина на годината ръстът на цените на борсите се дължеше на въглищните централи заради ръста на цените на квотите въглеродни емисии.

Може да се очаква този процес да продължи и през следващите години, но ситуацията днес е различна в сравнение с тази до 2019 г. От една страна, по-високите цени на квотите правят рентабини различни инвестиции, които доскоро не са имали смисъл. Пример в това отношение са улавянето и съхранението на CO₂, и в ЕС вече се работи по подобни проекти. От друга страна, въглищата доказаха своето значение за гарантиране на енергийните доставки, включително и като местен ресурс. В бъдеще ролята им може да се промени от осигуряване на базови мощности в доставка на стратегически резерв.

Министерството на енергетиката обеща през лятото на ангажираните в комплекса „Марица Изток“ мащър план за развитието на комплекса. Какво трябва да е майсторството на един такъв план, за да удовлетвори хората, на които препитанието им е обвързано с въглищната индустрия?

Ако компаниите и работещите имат сигурност, че преходът няма да доведе до промяна в конкурентоспособността или покупателната им способност, едва ли биха се интересували дали работят в един или друг сектор. Това обаче не е толкова просто, защото предлаганите от компаниите услуги, както и знанията и уменията на работещите не са универсални и отнема време, усилия и средства за преквалификация. С други думи, ако правителството представи план, който предвижда ясни стъпки, времева рамка и мерки, които да създадат това усещане у компаниите и работещите, а и да проведат необходимата информационна кампания, това би минимизирало напрежението около темата. За съжаление, работещите в тези региони са се наслушали на обещания. Например,

запазване на добива на въглища до 2060 г., а в същото време се поставят цели за намаляване на емисиите от ТЕЦ до 2026 г., което реално означава намаляване обема на работата им.

Доминиращото присъствие на ВЕИ електроенергията вече е факт. Дори през това лято беше постигнато рекордно производство на зелена електроенергия у нас. Тази тенденция поставя на фокус други проблеми - необходимостта от развитие на системите за съхранение на енергия и балансиращите мощности. Какви трябва да са политиките в подкрепа на дългосрочните решения в тази посока?

Тук има два основни проблема - първият, е че наблюдаваме административно развитие на сектора вместо следване на каквато и да било икономическа логика, а вторият, е че фокусът на политиките е изцяло върху производството и потреблението, но не се обръща достатъчно внимание на развитието на мрежата. Ако разгледаме само цената на електрическата енергия и се абстрахираме от общите системни разходи, съществува оптимален дял на ВЕИ в електроенергийния микс и всяко отклонение от него би довело до увеличение на цената. Проблемът е, че не се стремим да достигнем този дял (развитието на технологиите, намаляването на инвестиционните разходи и др. биха довели до промяна на този дял), а се поставят чисто административни цели за дял на ВЕИ, който не само че може да не е оптимален, но може и да създава повече проблеми за системата. След като си създадем проблемите, съответно излишъци на енергия в едни часове и сезони, и недостиг в други, започват да се търсят „решения“, съответно създаване на изкуствено допълнително търсене (зелен водород, електролиза, отопление с ел. енергия) и намаляване на потреблението (т.нар. demand response, който може да помага на системата, но липсва оценка за пълния му социално-икономически ефект). Вторият голям проблем, е че целият енергиен преход променя логиката, по която е изградена настоящата електроенергийна система в целия Европейски съюз, но не се предвиждат средства и политика, включително регулаторни, за развитието ѝ. Така че двата фокуса на енергийната политика би трябвало да бъдат стремеж към оптимизиране на дела на ВЕИ в електроенергийната система и насърчаване на развитието на липсващи технологии, като съхранението на енергия, и превръщането на развитието на мрежата в основен фокус на политиката.

Ръстът във ВЕИ производството това лято доведе и до отрицателни цени на пазара на електроенергия, които отключиха и спекулативни търговски практики. Как трябва да се реформира електроенергийният пазар, за да не се допускат изкривявания в неговото функциониране?

Проблемът никога не е бил в пазара, а в изкривяването му в резултат на политически решения. Не

е ли иронично, че миналата година „пазарът“ беше виновен за свръхвисоките цени, а тази година пак той е виновен за свръхниските, включително отрицателни, цени? Всъщност именно пазарът ни дава най-добрите ориентири къде сме сбъркали и какво трябва да се поправи. Миналата година проблемът беше недостиг на енергийни суровини, конкретно природен газ, в резултат на което се сключват нови договори и се развива газовата инфраструктура, за да се гарантира сигурността на доставките. Тази година имаме свръхпредлагане на електрическа енергия от фотоволтаични централи, както и водни централи в някои месеци, което води до спад в цените. Ако бумът в изграждане и присъединяване на нови ФЕЦ продължи, без да е съпроводен от изграждане на системи за съхранение (което все още не е рентабилно) и други технологии, цените ще стават все по-ниски, но само докато има слънце. За да не се стига дотам, са необходими стимули за използване на „излишната“ електрическа енергия в тези часове без това до води до ръст в общия системен разход.

Назрява още един тревожно тиктакащ проблем в България с пълната либерализация на пазара и премахването на регулираните цени за битовите потребители. Този процес също ще бъде доведен до своя естествен завършек. Как обаче трябва да се случи това без сериозни сътресения и поводи за социално недоволство?

Тази реформа много прилича на изготвянето и приемането на териториалните планове, защото също се прави в последния момент и без каквато и да е прозрачност. Без да е представена цялостна визия за този процес правителството публикува предложения за изменение и допълнение на Закона за енергетиката, които предвиждат редица допълнителни промени в закони и наредби, но тези текстове все още липсват. С други думи, отново сме поставени пред свършен факт и краен срок, а рискът отново е загуба на европейски средства, но този път по НПВУ. Процесът отново е затворен в министерствата, не се включват външни експерти, няма дебат със заинтересованите страни, докато накрая не видим предложения, които даже не са пълни.

По-лошото е, че това е същият подход, който се използва при либерализирането на небитовите потребители на ниско напрежение през 2020 г., но докато тогава ставаше въпрос за 400-500 хил. абоната със сравнително малко потребление, сега говорим за 4,7 млн. абоната, които формират около 1/3 от годишното потребление на електрическа енергия. Тази стъпка ще има огромен ефект върху пазара, крайните снабдителите и търговците, работата на Регулатора и Фонд „Сигурност на електроенергийната система“, както и върху домакинствата. Винаги могат да се измислят инструменти, които да минимизират потенциалните негативни ефекти, но за целта е необходима ясна визия, приоритети, стъпки и времева рамка - точно както и за териториалните планове.

ФИНАНСОВИЯТ ДИРЕКТОР НА ЕСО ГЕРГАНА ТЕРЗИЙСКА ПРЕД СПИСАНИЕ „ИКОНОМИКА“

eCONOMIC•BG

**ИНТЕРВЮ | ЕСО ПЛАНИРА НАД 1.2 МЛРД. ЕВРО
ИНВЕСТИЦИИ В МРЕЖАТА**

18.09.2023

Гергана Терзийска е завършила магистратура със специалност „Корпоративни финанси“ в ПУ „Паисий Хилендарски“ и специалност „Мениджмънт в електроенергетиката“ в Технически университет – София. Професионалният ѝ път стартира с 10-годишен стаж в системата на НАП. От 2011 г. е в сектор „Енергетика“, започвайки в БЕХ ЕАД в Дирекция „Финанси“, две години по-късно в НЕК ЕАД като ръководител „Вътрешен одит“ и година по-късно в ЕСО ЕАД.

Г-жо Терзийска, какви резултати отчита Електроенергийният системен оператор (ЕСО) за 2022 и 2023 г.?

През 2022 г. ЕСО реализира рекордна печалба – 101.2 млн. лв. преди данъци и такси. Всъщност, в историята на компанията досега такава печалба не е отчитана. Тя не се дължи единствено на рекордните нива на производството на електроенергия, защото

то отчете ръст едва 4.5% спрямо 2021 г., което доведе и до рекорден износ. Резултат е от дългогодишни усилия и работа на нашия екип, много целеустременост, постоянна амбиция да надграждаме и модернизираме електропреносната мрежа, както и да подобряваме финансовите показатели. За шестмесечието на 2023 г. отчетохме изключителен ръст на печалбата – 73 млн. лв. повече спрямо предходната година, което очаквам да се запази и към края на 2023 г. През изминалите 5 г. ЕСО отчете близо над 1 млрд. лв. инвестиции, от които усвоени безвъзмездни средства 213 млн. лв. от Механизма за свързване на Европа, Националния план за инвестиции, Фонд „Козлодуй“ и други европейски и национални рамки и фондове.

Имайки предвид тенденцията токът от въглища да е все по-скъп и неконкурентен, а именно той направи 2022 г. рекордна, очаквате ли спад на износа и съответно спад на приходите от него занапред?

Да, виждаме, че близо 70% е спаднал износът за последните месеци спрямо предходната година.

Какви са данните за заявленията за присъединяване на ВЕИ през последните месеци?

Към настоящия момент имаме над 40 хил. MW заявена мощност за присъединяване на възобновяема енергия, което е изключително много.

Колко инвестиции в мрежата са необходими, за да могат евентуално да се случат всички тези заявления?

Мощността е много голяма и съответно безспорно изисква значителни инвестиции в електропреносната мрежа. Затова ние сме планирали такива в няколко направления – в изграждането на подстанции в четирите района, където има най-голям инвеститорски интерес за производство от ВЕИ. Планираме и мащабни реконструкции на електропроводите – близо 720 км, които ще модернизираме, за да може номиналното напрежение да се повиши от 220 kV на 400 kV. Ще реконструираме електропроводи 110 kV, близо 888 км, с цел да се увеличи тази преносна способност. По предварителна оценка за тези инвестиции са необходими над 1.2 млрд. евро. Само тази година ЕСО е предвидил те да достигнат около 160 млн. лв., а може и повече.

Няма как да не засегнем най-спорната тема около последния бюджет, която пряко касае и ЕСО, а именно решението да се събира 100% от дивидента на държавните предприятия, с което се залага „Български енергиен холдинг“ (БЕХ) да внесе в бюджета над 1.6 млрд. лв.? Как ще се отрази на ЕСО тази мярка и ще бъде ли дружеството оцетено?

Лишаването на оператора от средства точно сега, в условията на енергиен преход, ще застраши изпълнението на стратегически инвестиции. Това ще се отрази негативно и върху много ключови финансови показатели, като този за рентабилност на собствения капитал, за коефициента на ликвидността, за задлъжнялостта. И ще доведе до необходимост от заеман капитал, което пък води със себе си допълнителни разходи, които респективно пък ще доведат и до по-високи мрежови тарифи.

Какъв е предвиденият дивидент, който изплащате към БЕХ за последната година?

Ние разплатихме дивидента за 2022 г. в размер на 41 млн. лв., което е 50% от печалбата ни. Назад в годините също сме плащали допълнителен дивидент, и то в немалък размер – 245 млн. лв., но тогава можехме да си го позволим, гарантирайки финансовата стабилност на оператора. Но в този момент няма как да си го позволим, предвид важността на планираните инвестиции.

Търсите финансова подкрепа от Европейската комисия за изграждане на нов енергиен коридор, който да свърже мрежите на държавите от Югоизточна и Северозападна Европа. От кои програми ще се търси финансиране и колко средства са необходими за такъв голям проект?

Подготвени са проектните предложения и два проекта имат подкрепа от Министерство на енергетиката. Първият е Carmen – Карпатска модернизирана енергийна мрежа, тя е съвместно със системния оператор на Румъния „Транселектрика“. Проектното предложение вече е подадено в ЕК, апликационната форма е потвърдена, ще кандидатстваме той да влезе в шестия списък от проектите от общ интерес, с цел да получим 50% безвъзмездни средства. Индикативният му бюджет за България е 425 млн. евро, в него влиза изграждането на споменатите по-горе 4 подстанции, което ще допринесе за повишаване трансграничния капацитет в посока Румъния и присъединяване и интегриране на повече възобновяема енергия. В него се поставя голям фокус и върху интелигентната мрежа.

Говорейки си толкова много за ВЕИ, няма как да не споменем и отрицателните и нулеви цени, на които са подвластни мрежите в Европа. Това лято станахме свидетели на такива и в България. Очаквате ли по-често такива ситуации с присъединяването на всички нови ВЕИ мощности?

Имахме доста критични моменти през последните месеци и заради топлото време, и заради ВЕИ, които се присъединиха. Наруши се честотата в континенталната зона, заради която всъщност ние ще търпим финансови загуби. Именно заради тези търговски участници, които спекулативно закупили при отрицателна цена енергия в Западна Европа, се получи голям излишък в нашата система и всичко това се отрази доста негативно на ЕСО.

Да, очакваме да има още много такива дни. От 1 май т.г. обаче влезе в сила новата методика за ценообразуване на балансиращата енергия, която имаше дисциплиниращ ефект. В нея е заложено, че когато системата е в излишък и когато съответният търговски участък е в излишък, то тогава той ще бъде санкциониран от ЕСО.

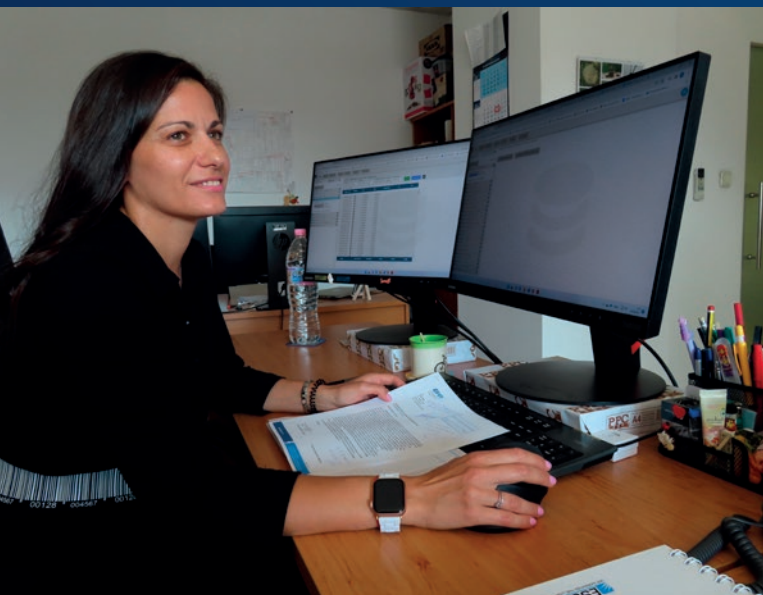
Как си представяте мрежата след 5 – 10 години?

Представям си я „космическа“ – изцяло Smart grid (интелигентна), дигитализирана, автоматизирано управление с максимизиран преносен капацитет за пренасяне на чистата енергия до всички потребители и съоръжения за съхранение, с нови подстанции. Представям си, че ще бъде свързана с една дигитална платформа с данни, до които всеки един потребител и търговски участник ще има достъп. Ако трябва да следваме целите на ЕК, поставени в различни планове, трябва да се трансформира енергийният сектор, а преходът трябва да е зелен.

[ЕСО планира над 1.2 млрд. евро инвестиции в мрежата \(economic.bg\)](http://economic.bg)

ЕСО Е УНИКАЛНА ПО РОДА СИ КОМПАНИЯ И РАБОТАТА В НЕЯ НОСИ УДОВЛЕТВОРЕНИЕ И ЩАСТИЕ

Разговор с Мария Добрнова - инженер, енергетик в отдел „Балансиращ пазар“

С какви предизвикателства Ви среща спецификата на работата в отдел „Балансиращ пазар“ на ЕСО?

Лично за мен едно от големите предизвикателства беше успешното стартиране на проекта „Единен електронен формат за обмен на данни“ относно общите правила за вътрешния пазар на електроенергия. На всяка страна членка на ЕС се дава правото да организира модела за управление на данните, да определи реда и начина им за обмен между участниците на пазара, с цел да се гарантира ефективен и сигурен достъп, защита и сигурност. КЕВР възложи на мрежовите оператори съвместно да разработят инструкция, в която да определят изискванията на единния електронен формат за обмен на данни. ЕСО имаше водеща роля в този процес.

Сериозна задача беше и преминаването към петнадесет минутен период на сетълмент. Това

ангажира всички пазарни участници да прогнозират своето производство или потребление в 15-минутна резолюция, което беше сериозно изпитание и за самите участници на пазара на електрическа енергия.

Като предизвикателство бих посочила и въвеждането на Европейски платформи за балансиране за автоматично и ръчно вторично регулиране на честотата и обменните мощности, въвеждането на нови стандартни продукти, чрез които доставчиците на балансиращи услуги в страната ще могат да се включат в паневропейския балансиращ пазар, както и включването на агрегатори и съоръжения за съхранение на енергия като доставчици на балансираща енергия.

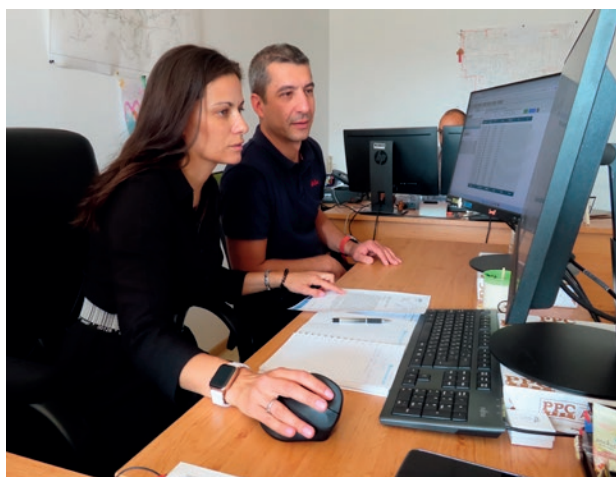

Какво отличава балансиращия пазар от обичайното разбиране и представа за електроенергийния пазар?

Електроенергийният пазар включва няколко взаимосвързани елемента, сред които са пазарът на електрическа енергия чрез двустранни договори, сключени извън борсовия пазар, борсовият пазар на електрическа енергия, пазарът на балансиращи услуги, този на резерв и допълнителни услуги, както и за предоставяне на междусистемна преносна способност.

Балансиращият пазар е част от електроенергийния пазар на България, като неговата характерна особеност е, че той се явява последното звено, „затварящо търговията“. Това е пазарният сегмент, на който търговските участници закупуват от или продават на независимия преносен оператор балансираща енергия. Цените на балансиращата енергия имат дисциплиниращ характер и стимулира търговските участници да спазват точно графици си за продажба или покупка на електрическа енергия.

В България все още съществува и регулиран пазар на електроенергия, на който са битовите потребители. На този пазарен сегмент цените се определят административно от КЕБР. Знаете, плановете са този пазарен сегмент да отпадне от началото на 2026 година, за когато е планирано излизането на битовите потребители на свободния пазар на електроенергия.

Пред какви отговорности Ви изправя работата Ви и кои достиженията Ви носят най-голяма удовлетвореност?

Големи са отговорностите пред всички, които сме ангажирани с труда си в отдел „Балансиращ пазар“. Ние трябва да бъдем непрекъснато информирани за динамично изменящия се пазар на електрическа енергия в Европа и България. Проучваме и прилагаме на местно ниво новостите в сектора, което е доста отговорна задача за целия ни екип. Отделно, ежедневните ни оперативните дейности също са с висока степен на отговорност.

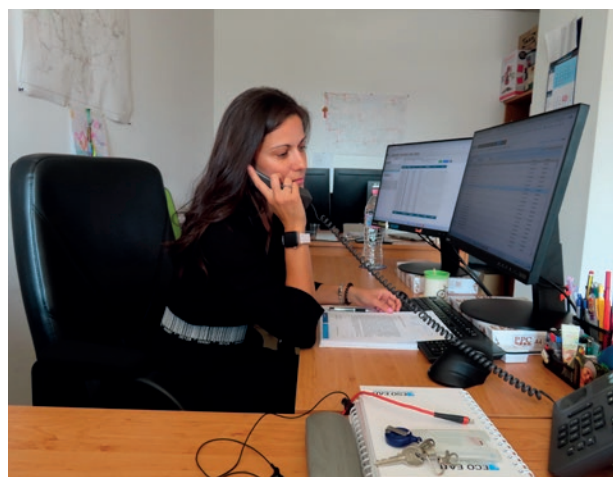

Има ли моменти в естеството на Вашата работа, които поставят на изпитание уменията Ви да се справяте с критични ситуации?

В ежедневната ми работа има ситуации, свързани с извънредна динамика и непрекъсната комуникация с колеги в сферата на електроенергетиката от цяла България, но това не бих определила като критични ситуации, защото по-скоро тази работа ме мотивира и обогатява като специалист.

Доколко екипната работа има решаваща роля за успешното изпълнение на професионалните задачи?

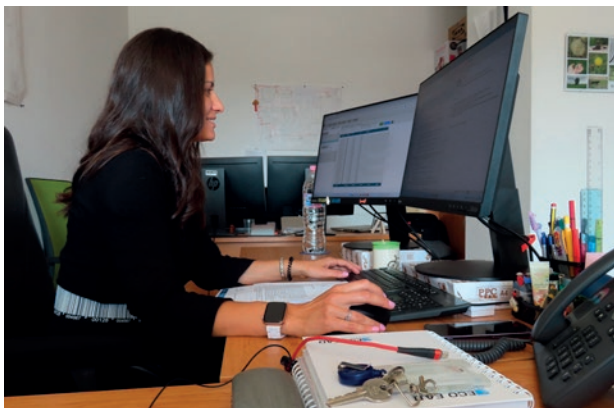
Тя е много важна. С колегите от отдел „Балансиращ пазар“ сме един добър и сплотен екип. Успяхме да създадем стабилни и открити взаимоотношения, които ни помагат да изпълняваме успешно професионалните си задачи. Всеки един от нас е готов да помогне на останалите.

Кои лични качества и достойнства Ви помагат в справянето със спецификата на работата? Вниманието към детайлите е решаваща част от всяка работа.

Амбициозна съм и съм готова да посрещна всяка задача - без значение колко е трудна. Адаптивността е качество, полезно за всеки един от колегите от отдел „Балансиращ пазар“, защото с негова

помощ с лекота изпълняваме ежедневните си работни задачи. Приятелски и енергично настроена съм. Самодисциплината ми помага не само в служебните задачи, но като цяло в живота. Благодарение на нея планирам работните си задачи по приоритети така, че да успея да свърша всичко в срок. Критичността и самокритичността също са от полза, защото ми помагат да приемам критика и да изглаждам недостатъците си.

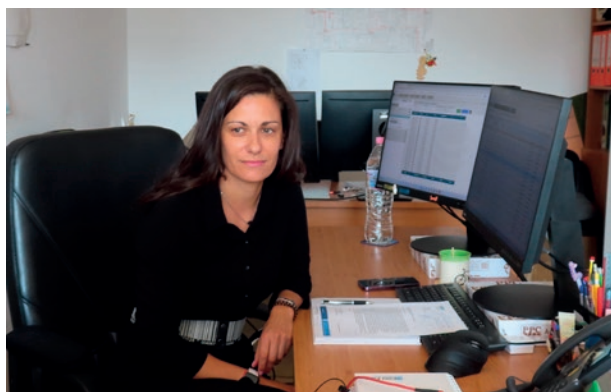
Как ЕСО като работодател Ви мотивира да се развивате професионално и как това кореспондира с личните Ви кариерни амбиции?

Динамичността в работата и партньорството с колегите ми от отдел „Балансиращ пазар“ ме мотивират да се развивам професионално, да съм информирана за всички нови тенденции в сферата на електроенергийния пазар. ЕСО като работодател прави всичко възможно да осигури необходимите технически и професионални условия да изпълнявам поставените ми задачи.

Как оценявате възможността именно в ЕСО да прилагате експертизата си в областта на специфичните инструменти на балансиращия пазар?

ЕСО, в ролята си на преносен и системен оператор, е уникална по рода си компания в България. Отговорността по отношение на безпроблемното и сигурно пренасяне на електроенергия до потребителите, както и балансирането на цялата електроенергийна система на страната във всеки един момент е изключително голяма и това само по себе си е концентрирало в дружеството забележителни специалисти. Възможността да съм част от целия екип на компанията и да прилагам своите умения и експертиза в отдел „Балансиращ пазар“ ме кара да се чувствам удовлетворена и щастлива, че заедно с всички колеги в ЕСО, успяваме да осигурим качествено и сигурно електрозахранване на страната и региона във всеки един момент на денонощието.

ЕНЕРГЕТИКА
ЕЛЕКТРОЕНЕРГИЙНИ РАКУРСИ

ЕСО Е СРЕД НАЙ-ПРЕСТИЖНИТЕ КОМПАНИИ В БЪЛГАРИЯ И Е УНИКАЛЕН ШАНС ЗА ПРОФЕСИОНАЛНА РЕАЛИЗАЦИЯ

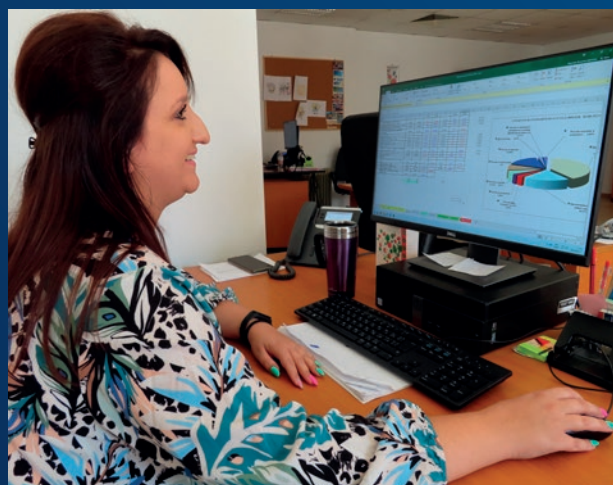
Разговор с Вероника Цветкова – експерт „Финансови и стопански анализи“ в отдел „Регулация и икономически анализи“ на ЕСО

Какво Ви мотивира да се насочите към професионална реализация в електропреносния оператор на България и то в сферата на икономическите анализи?

Гимназиалното си обучение завърших в Националната търговско-банкова гимназия, след това продължих подготовката си в сферата на икономическите науки и придобих бакалавърска степен по „Икономика“, както и магистърска степен по „Финансов мениджмънт“ в УНСС. Така бях мотивиран да продължа професионалния си път по специалността. Да работя и да се развивам в едно от водещите дружества в България допринася за личностното ми израстване и надграждане

на знанията ми. Финансовите анализи са част от работата ми в ЕСО, но в никакъв задачите в икономическия отдел на ЕСО не се изчерпват с тях. С колегите сме изправени пред различни казуси в работното ни ежедневие, а това е стимул за непрекъснато усъвършенстване. Щастлива съм, че съм от късметлиите в живота, които наистина харесват работата си.

Защо избрахте за професионална реализация именно тази сфера и кои Ваши качества подкрепят успешната Ви работа като финансов анализатор в ЕСО?

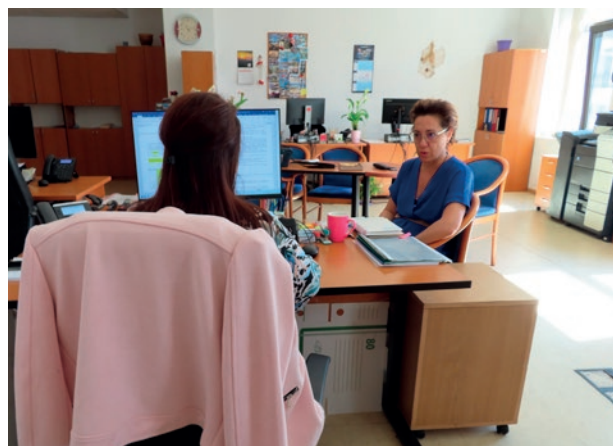
Повечето хора приемат икономиката за скучна наука, но аз винаги съм била увлечена от финансовите аспекти на бизнеса. Считаю, че моето образование и опит ми помагат в работата на икономист и се надявам с труда си в ЕСО успешно да допринасям за развитието на дружеството. Трудно ми е да дам оценка на качествата си, но се старая да бъда адаптивна, изпълнителна, отговорна и непрекъснато да се усъвършенствам. Считаю, че най-голям принос за успешната ми работа като финансов анализатор в ЕСО има моят непрестанен интерес към нови знания и обичта към професията.

Какво отличава професионалните Ви задачи в ЕСО, когато става въпрос за финансови анализи, свързани с дейност, подчинена на регулаторна и специфична правна рамка?

За благоприятното развитие на всяка една фирма е от особено значение надеждното и постоянно анализиране на финансовото ѝ състояние. Финансовият анализ служи за обективна оценка на текущото състояние на дружеството към определен момент, което спомага за вземане на оптимизирани управленски решения. Като цяло анализът съпоставя и оценява финансово-счетоводната информация за отчетния и предходни периоди и дава оценка за състоянието на предприятието. Негов обект на изследване са активите и пасивите по баланса на предприятието, приходите и разходите от дейността и финансовият резултат към края на отчетния период. В анализа се използват различни методи, за да се разкрие търсената информация към разглеждания момент и да се оцени ефективността на дейността и стратегиите, по които предприятието се развива. Финансовото състояние на ЕСО зависи в голяма степен от външни фактори, като потреблението и производството на електроенергия, решенията на КЕВР, цената на електрическата енергия на европейските борсови пазари и в региона, както и от последните изменения в Закона за енергетиката. Анализите за текущото финансово състояние на дружеството са съобразени с регулаторна и

специфична правна рамка и се изготвят въз основа на данните от финансовите отчети, отчетайки и настоящата конюнктура на пазара.

Как работата във финансовата дирекция на ЕСО разгръща и надгражда професионалната Ви експертиза?

Помага ми да придобивам нови знания и непрекъснато да се развивам като професионалист, а и като човек. Работата в дирекцията е динамична и разнообразна, както споменах вече, дейността на управлението ни не се ограничава само до изготвянето на финансови анализи. В управлението „Бизнес развитие, регулация и бюджет“ се разработват краткосрочни и дългосрочни прогнози за развитието на финансово-икономическата дейност, изготвят се бюджетът и бизнес програмата на дружеството и се осъществява непрекъснат контрол и анализ на изпълнението на икономическата стратегия. Това разкрива възможности за постоянно развитие и надграждане на професионалната ми експертиза.

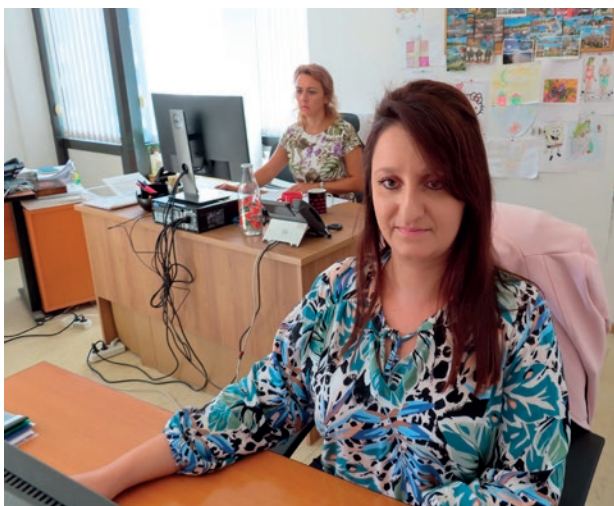
Как ЕСО като работодател Ви мотивира да се развивате професионално и стимулира чувството на удовлетвореност от приложената експертиза?

Електроенергийният системен оператор е една от престижните компании на българския пазар. Операторът предоставя различни обучения и добра социална програма. Също така и спокойната работна обстановка в екипа допринася за мотивираността при изпълнение на служебните ми задължения.

Каква е ролята на екипната работа и как тя допринася за постигане на успешни резултати в работата Ви?

Добрият екип е в основата на постигане на успешни резултати. Сътрудничеството между колеги, обмяната на знания и опит води до подобряване качеството на работа. Добрата работна атмосфера и доверието между служителите са в основата на качественото изпълнение на задълженията и бързото решаване на възникналите казуси. Екипът на ЕСО и в частност колегите ми във финансовата дирекция са хора, на които винаги може да се разчита, чудесно разбират професионалните си задължения и отговорно изпълняват поставените задачи. Когато имаш възможност да се учиш и работиш със специалисти от различни области, това те обогатява както в професионален, така и в личен аспект.

Как ЕСО мотивира и подкрепя личните Ви амбиции за професионален растеж и развитие?

Разнообразните задачи, които налагат усвояването на нови знания са основен мотивиращ фактор на работното ми място. ЕСО подкрепя активно участието на служителите си в програми за обучение и растеж, които могат да подпомогнат надграждането на професионалните им умения. Също така, работната среда в дружеството е отворена към сътрудничество и обмен на идеи и по този начин оказва стимулиращо въздействие за реализиране на личните ми амбиции. Целите ми са да продължа да надграждам знанията си, за да мога да изпълнявам все по-добре служебните си задължения.

Къде виждате бъдещото Ви кариерно израстване - в структурите на електропреносния оператор или на друго поприще?

Както споделих, работата в икономическата сфера е моя страст. Спокойната атмосфера и това, че съм заобиколена от експерти, от които мога да се уча, ме мотивира да искам непрестанно да усъвършенствам своите умения. Надявам и в бъдеще да продължа развитието си в структурите на Електроенергийния системен оператор.

Какви условия и стимули като работодател Ви предоставя ЕСО, за да бъде предпочитано място за професионална реализация в дългосрочен план?

ЕСО заема ключово място в сектор „Енергетика“, което от своя страна предоставя възможността за включване във важни и обществеността значими проекти. С разнообразни стимули компанията поощрява развитието на своите служители. Работейки тук, усещам, че съм част от развитието на електроенергийната система и внедряването на нови технологии. В ЕСО имам шанс да общувам с таланти хора, от които се обогатявам. Дружеството развива ясно изразена социална политика, както и сигурна работна среда. За това вярвам, че тук е място, където мога да продължа своята професионална реализация. Всички тези аргументи ме карат да виждам Електроенергийния системен оператор като предпочитано място за професионална реализация в дългосрочен план.

26 СТУДЕНТИ УСПЕШНО ЗАВЪРШИХА ОБУЧЕНИЕТО СИ В РАМКИТЕ НА ТРЕТОТО ИЗДАНИЕ НА ЛЯТНАТА СТАЖАНТСКА ПРОГРАМА НА ЕСО

Успешно завърши третото издание на лятната стажантска програма на Електроенергийния системен оператор, насочена към студентите от висшите учебни заведения с професионални амбиции за реализация в сектора на енергетиката. 26 студенти от университетите в цялата страна имаха възможността да приложат на практика наученото в своите специалности и да придобият нови знания и умения в работна среда. Вече 75 студенти успешно са преминали през практическото обучение в ЕСО след трите издания на програмата от 2021 година насам.

Изпълнителният директор на Електроенергийния системен оператор Ангелин Цачев приветства участниците в тазгодишното издание на стажантската програма и връчи свидетелствата им за успешно приключване на практическото обучение. Той ги поздрави за положените усилия и изрази надеждата, че мнозина от тях ще пожелаят да продължат професионалната си реализация именно в електропреносния оператор на България.

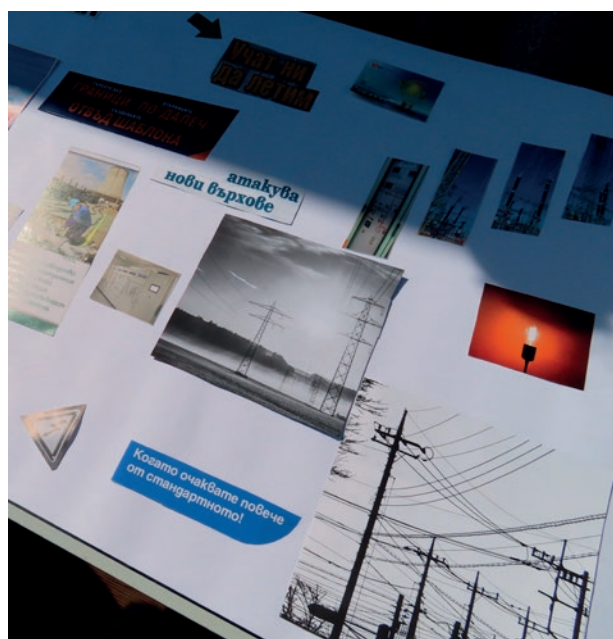

„Стажантските програми са свързващото звено между наученото в университета и практическото приложение на теоретичната подготовка в реална работна среда“, подчерта в приветствието си изпълнителният директор на ЕСО Ангелин Цачев. „ЕСО е изключително динамично развиваща се компания, която работи по множество иновативни проекти със стремежа да бъде основна градивна част от бъдещето на българската енергетика.“, продължи с мотивиращите си думи към студентите изпълнителният директор на дружеството.

Третото издание на стажантската програма на ЕСО събра студенти от университетите в цялата страна - от Техническите университети в София, Пловдив, Варна, Русе, от НБУ и УНСС. Трима от тях избраха да станат част от екипа на Електроенергийния системен оператор и ще продължат да работят в дружеството и занапред.

Разговаряме с някои от стажантите на ЕСО през лятото на 2023 година и те споделят за ползите от практическите знания, които са придобили. „За втора поредна година съм част от стажантската програма на ЕСО. Тя е организирана много добре и е наистина полезна за навлизане в реалната работна среда, за надграждане на уменията ни и затвърждаване на знанията, чрез практика“, сподели Ися Фелетиев, който е студент във филиала в Пловдив на Технически университет - София и това лято трупа опит в сектор „Релейна защита“ и „Телемеханика“ в мрежовия експлоатационен район на ЕСО в град Пловдив.

Стажантите споделиха удовлетворението си от придобитите практически знания по време на работата си в ЕСО и признателността си към техните ментори за професионалните насоки. Мариана Димитрова, която учи „Автоматика“ в Технически университет - София, преминава практическото си обучение в Централното диспечерско управление на ЕСО и признава, че истински желае да стане част от екипа на компанията. „Менторът ни възлагаше разнообразни задачи, които засилиха интереса ми към електроенергетиката. Посетихме няколко подстанции на ЕСО. Определено съм амбицирана за кариерна реализация в сферата на енергетиката и по-специално в ЕСО“, споделя Мариана Димитрова.

Стажантите на ЕСО направиха колажи с мотивиращи послания защо електропреносният оператор на България заслужава да бъде избран за професионална реализация. „Стажът в ЕСО за мен е голяма възможност да науча повече за професията. През лятото на 2023 година работих в отдел Електропроводи. Хареса ми и бих се радвал на възможността да стана част от такъв прекрасен екип.“, разказва Иван Иванов, студент в пловдивския филиал на Технически университет - София.

„Желая професионалната ми реализация да е в енергийния сектор. По време на практическото ми обучение в ЕСО научих много от сферата на финансите. С удоволствие бих препоръчала стажа на колеги, тъй като е много полезен.“, признава Ирина Капизийна, която е студент в специалност „Икономика на транспорта и енергетиката“ в УНСС и през лятото на тази година трупа умения в реална работна среда в отдел „Корпоративни финанси“ на ЕСО.

Стажантската програма на Електроенергийния системен оператор е част от амбициозната програма на дружеството „Училище за енергетици“, целяща да допринесе за създаването на квалифицирани кадри за електроенергийния сектор.

ДУАЛНОТО ОБУЧЕНИЕ В РАМКИТЕ НА ПРОГРАМАТА НА ЕСО „УЧИЛИЩЕ ЗА ЕНЕРГЕТИЦИ“ НАБИРА СКОРОСТ В ОЩЕ ПРОФЕСИОНАЛНИ ГИМНАЗИИ ПРЕЗ УЧЕБНАТА 2023/2024 ГОДИНА

Програмата „Училище за енергетици“ на Електроенергийния системен оператор е амбицирана с експертизата на своите кадри да подкрепи професионалното образование, за да останат младите хора в България. В рамките на програмата е и проектът на ЕСО за дуално обучение на възпитаниците на професионалните средни училища у нас. Електроенергийният системен оператор успешно си сътрудничи с професионалните гимназии в десет града на страната. През учебната 2023/2024 година 45 средношколци от професионалните училища в София и областта, в Пловдив, Ямбол, Горна Оряховица, Разград, Хасково, Плевен, Вдин и Димитровград ще се обучават в реална работна среда в обектите на Електроенергийния системен оператор.

Програмата за дуално обучение на ЕСО е насочена към учениците от 11-ти и 12-ти клас на професионалните гимназии в страната и предоставя възможност за достъп до най-добрите практики в енергетиката, менторство от доказали

се професионалисти и възможност за подкрепа от стипендиантската програма на дружеството, както и перспектива за кариерно развитие в структурите на електропреносния оператор на България.

През лятото на 2023 година ЕСО сподели опита си от програмата „Училище за енергетици“ с Електроразпределителни мрежи Запад и посрещна студенти от Египет, които бяха на обучение в електроразпределителното дружество. Електроенергийният системен оператор отвори вратите на подстанция 400 kV „Стольник“ на дружеството за студентите от Каирския университет в Египет.

Визитата на бъдещите електроинженери от Кайро в подстанция 400 kV „Стольник“ на Електроенергийния системен оператор добави още познания за начина на работа на електроенергийната система на България. Инженер Христо Илчев от мрежовия експлоатационен район София област на ЕСО запозна чуждестранните студенти с основните принципи в работата на електропреносната система на страната ни, с историята и дейността на Електроенергийния системен оператор на България.

В посещението на подстанция 400 kV „Столник“ се включиха и стажанти на Електроенергийния системен оператор. Младите колеги обмениха опит и обсъдиха възможностите за реализация в сектора в България и Египет.

През месец юли в рамките на програмата на ЕСО „Училище за енергетици“ се проведе още една инициатива в подкрепа професионалното образование в областта на електротехниката. Плевенският мрежови експлоатационен район на ЕСО организира посещение в подстанция 220/110 kV „Плевен 1“ за учениците от средно училище „Св. Климент Охридски“ в град Сухиндол. Учениците от специалност „Електромонтьор на ел. машини и апарати“ посетиха откритите и закритите разпределителни уредби на подстанцията и се запознаха с механизма на работа на основните съоръжения.

Инициативите добавиха още усилия към стремежа на ЕСО и програмата „Училище за енергетици“ на дружеството за подкрепа професионалното образование и привличане на даровити младежи с изявен интерес към реализация в енергийния сектор.

Още за възможностите, които предоставя програмата, четете на адрес: [ЕСО/Училище за енергетици/](#)

ЕСО АКТИВНО СЕ ВКЛЮЧИ В ПРОГРАМАТА НА ЕНЕРГИЙНИЯ ФОРУМ НА НТСЕБ ПРЕЗ 2023 ГОДИНА

Електроенергийният системен оператор участва в програмата на Енергийния форум 2023 на Научно-техническия съюз на енергетиците в България с представяне на програмата за дигитална трансформация на системите за управление на електропреносната мрежа в условията на нисковъглеродна енергетика. До момента в изпълнение на мерките по проекта ЕСО е инвестирал над 130 млн. лв. В експлоатация са пет опорни пункта в цялата страна, от които автоматизирано вече се управляват 200 подстанции. До края на 2023 година подстанциите, които ще се управляват автоматизирано от оперен пункт вече ще са 230. Планирано е до края на следващата година всичките подстанции на ЕСО да се управляват дистанционно от опорен пункт.

Други акценти в програмата на тазгодишното издание на Енергийния форум на НТСЕБ бяха и трите общеевропейски платформи за обмен на балансираща енергия, в които ЕСО участва, както и проектът TRINITY от програмата на ЕС „Хоризонт 2020“ за изграждане на софтуерни платформи за осигуряване на интерактивна комуникация на търговията на електрическа енергия в страните от Югоизточна Европа.

Участниците в Енергийния форум на НТСЕБ получиха и избрани броеве на списанието на ЕСО - „Енергетика-Електроенергийни ракурси“, реализирано през отминалите 4 години.

ВИСОКО ПРИЗНАНИЕ ОТ ББКЕ ЗА ИЗПЪЛНИТЕЛНИЯ ДИРЕКТОР НА ЕСО – ИНЖ. АНГЕЛИН ЦАЧЕВ И ЗА ИНЖ. ТОШКО ЧАНЕВ ОТ МЕР ВАРНА

Изпълнителният директор на ЕСО инженер Ангелин Цачев и заместник-ръководителят на мрежовия експлоатационен район на дружеството в град Варна – Тошко Чанев са удостоени с приза „Заслужил енергетик“ от ББКЕ. Отличията се връчват на енергетиците по повод 30 години от основаването на съсловната организация. Председателят на Българската браншова камара на енергетиците професор Валентин Колев връчи приза „Заслужил енергетик“ на изпълнителния директор на Електроенергийния системен оператор и изтъкна големия принос на ръководения от него екип за развитието на електропреносната мрежа, увеличаване на нейните преносни способности в отговор на целите на зеления преход и за усилията, вложени в разширяването на междусистемната свързаност за споделено оползотворяване на електроенергията, произведена от нискоемисионни източници.

ББКЕ удостои с отличието „Заслужил енергетик“ и заместник-ръководителя на мрежовия експлоатационен район на ЕСО в град Варна – инженер Тошко Чанев. Той посвещава целия си професионален път на енергийния сектор, а с експертизата си допринася за качественото модернизиране и развитие на електропреносната мрежа в Североизточна България.

Изпълнителният директор на Електроенергийния системен оператор инженер Ангелин Цачев приветства Българската браншова камара на енергетиците и нейните членове по повод 30-годишнината от основаването на съсловната организация с думите: „Призвана да отстоява целите на стратегическия за националната ни икономика сектор, с работа си през отминалите десетилетия камарата устойчиво допринася за стабилността и професионализма на българската енергетика. Ролята на ББКЕ е с доказана във времето тежест за икономиката на България, както в миналото, така и сега, когато Европа гледа към ново зелено бъдеще, откриващо пред сектора нови хоризонти за развитие“.

СЛУЖИТЕЛИТЕ НА ЕСО ПРОДЪЛЖАВАТ ДОБРОДЕТЕЛНИТЕ СИ ИНИЦИАТИВИ В ЦЯЛАТА СТРАНА

Още доброволчески инициативи добавиха през летните месеци служителите на Електроенергийния системен оператор към програмата за корпоративна социална отговорност на компанията. С дарителски кампании и доброволчески труд екипът на ЕСО подкрепи нуждаещите се от помощ и закрила в цялата страна. Служителите на ЕСО в град Силистра зарадваха обитателите на Центъра за настаняване от семеен тип в село Айдемир и организираха благотворителна акция и дариха хранителни продукти на настанените хора в Центъра.

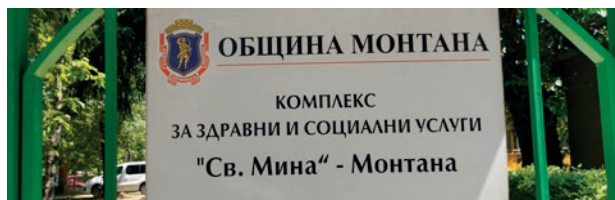
Служителите на Електроенергийния системен оператор в град Търговище дариха светлина на хоспис „Свети Никола Мирликийски“ в град Попово, а екипът в Монтана оборудва с климатизи комплекс за здравни и социални грижи „Свети Мина“.

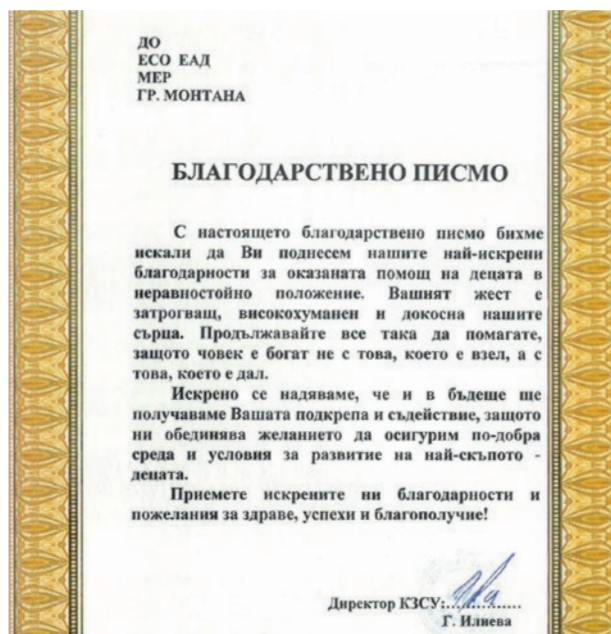
Служителите на ЕСО в Търговище ремонтираха инсталацията на външното осветление на хоспис „Св. Никола Мирликийски“ в гр. Попово, в което се полагат медицински грижи за пациенти, възстановяващи се от тежки хронични заболявания.

От мрежовия експлоатационен район на ЕСО в град Монтана организираха дарителска кампания и със събраните лични средства откликнаха на нуждите от подкрепа на комплекса за здравни и социални услуги „Св. Мина“ в града.

Със събраните средства служителите на ЕСО в град Монтана закупили и монтираха климатици за сградата на социалното заведение, както и консумативи, необходими за качествена грижа за децата в комплекса. Не закъсняха и думите на признателност от ръководството на заведението за настаняване на деца в неравностойно положение.

В навечерието на първия учебен ден служителите на ЕСО в Ямбол вложиха усилия за облагородяване сградата на НУ „Професор Петър Нойков“. Възпитаниците на началното училище в града посрещнаха първия учебен ден в обновено дворно пространство, благодарение на екипа на ЕСО в мрежовия експлоатационен подрайон Ямбол.

Служителите на ЕСО в Ямбол обединиха усилия и направиха ремонт на дворното пространство на училището, обезопасиха растителността, укрепиха пилоната с трибагреника на България, за да посрещне първият учебен ден с приветлива атмосфера възпитаниците на ямболското начално училище.

В начално училище „Професор Петър Нойков“ се обучават двеста двама и трима ученика от 1-ви до 4-ти клас. Техният глъч огласи обновеното от служителите на ЕСО в Ямбол пространство на двора на учебното заведение на 15 септември.

